

Tweede voortgangsrapportage over het Masterplan Scholenbouw

Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs

Hilde Crevits

Commissie Onderwijs – februari 2019

Inhoudsopgave

0.	Inleiding	3
1.	Strategische doelstelling 1. - Het bestaande onderwijspatrimonium vernieuwen.....	5
1.1.	De achterstand in scholenbouw op een duurzame wijze aanpakken.....	5
1.2.	Bouwdossiers efficiënt behandelen	12
2.	Strategische doelstelling 2. - De onderwijscapaciteit uitbreiden	13
2.1.	De capaciteitsproblematiek opvolgen en een structurele oplossing uitwerken	13
2.2.	Het hergebruik van leegstaande schoolgebouwen en ongebruikte terreinen aanmoedigen.	19
3.	Strategische doelstelling 3. - Alternatieve financieringsbronnen aanboren	20
3.1	De DBFM-operatie integraal uitvoeren	20
3.2	Projectspecifieke DBFM-operaties opzetten (nieuwe projectspecifieke DBFM)	25
3.3	Een reglementair kader voor huursubsidies uitwerken	29
4.	Strategische doelstelling 4. - De focus leggen op schoolgebouwen van de toekomst.....	31
4.1.	Wegwijzer over het slim delen van onderwijsinfrastructuur	31
4.2.	Opvolgen van concrete multifunctionele scholenbouwprojecten.....	32
4.3.	Technische uitrusting TSO en BSO.....	33
4.4.	Zonneplan en hernieuwbare energie	33
4.5.	Extra investeringen mogelijk vanuit het Vlaams Klimaatfonds, voor energie-efficiëntie- ingrepen in schoolgebouwen	34
4.6.	Optimaal inzetten op het delen van schoolsportinfrastructuur	39
4.7.	Avontuurlijk maken van speelplaatsen.....	40
4.8.	Publicatie rapport proefproject passiefscholen.....	40
4.9.	Asbestverwijdering in scholen	42
4.10.	Handleiding en onderzoek innovatieve leeromgevingen	43
4.11.	Kostenefficiënt Scholen Bouwen.....	43
5.	Strategische doelstelling 5. - Langetermijnplanning en een beheersmatige aanpak bevorderen	44
5.1.	Haalbaarheidsstudie om voor specifieke (schoolbouw)projecten sociale economie of technische scholen in te schakelen.....	44
5.2.	Schoolgebouwen in beeld.....	45
5.3.	Planning GO!.....	45
6.	Conclusie.....	47

0. Inleiding

Op 17 juli 2015 heeft de Vlaamse Regering de Conceptnota Masterplan Scholenbouw goedgekeurd. Het is de eerste keer dat de Vlaamse Regering een geïntegreerd totaalplan heeft opgemaakt met een duidelijke beleidsvisie en een concreet actieplan voor de aanpak van schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel. Deze aanpak is zonder meer uniek in de Vlaamse onderwijsgeschiedenis, om de uitdagingen in het scholenbouwbeleid in Vlaanderen en Brussel beleidsmatig structureel aan te pakken.

In de commissie onderwijs werd afgesproken dat er in de schoot van de commissie periodiek (bijv. jaarlijks) zou gerapporteerd worden over de concrete voortgang in de uitvoering van dit Masterplan Scholenbouw.

Op 15 juni 2017 werd een eerste voortgangsrapportering voorgesteld in de commissie onderwijs. Eén van de afspraken was dat er later nog een tweede voortgangsrapportering zou plaatsvinden.

Voorliggend document geeft een gedetailleerd overzicht van de gerealiseerde acties met een bijzondere nadruk op de wijzigingen en nieuwe evoluties sinds de eerste voortgangsrapportering in juni 2017 en dit volgens de vijf strategische doelstellingen uit het Masterplan Scholenbouw zoals goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Ter herhaling, in het geïntegreerde totaalplan staan volgende **vijf strategische doelstellingen** opgesomd:

1. De eerste strategische doelstelling heeft als doel het bestaande onderwijspatrimonium te vernieuwen;
2. De tweede strategische doelstelling ambieert de onderwijscapaciteit planmatig en onderbouwd uit te breiden;
3. De derde strategische doelstelling onderzoekt alternatieve financieringsbronnen teneinde bijkomende budgetten te vinden voor investeringen in scholenbouw in Vlaanderen en Brussel;
4. Met de vierde strategische doelstelling wordt de focus gelegd op schoolgebouwen van de toekomst. Begrippen zoals het bevorderen van de multifunctionaliteit en het gedeeld gebruik van schoolgebouwen staan hier centraal;
5. Tot slot wil de laatste strategische doelstelling een langetermijnplanning en beheersmatige aanpak van het scholenbouwenpark bevorderen.

De voorbije twee kalenderjaren (2017 en 2018) werden belangrijke inspanningen gedaan met het oog op het vernieuwen van het bestaand onderwijspatrimonium en werden bijkomende middelen vrijgemaakt voor het uitbreiden van de onderwijscapaciteit. Op het vlak van de alternatieve financieringsbronnen werd werk gemaakt van de concrete uitvoering en ontwikkeling van zowel de lopende als de nieuwe PPS-constructies inzake scholenbouw. Het nieuwe mechanisme van de huursubsidies werd ook voortgezet met als resultaat, op basis van een tweede oproep huursubsidies, een nieuwe lijst van aanvragen huursubsidies die in 2018 bij AGION werden ingediend. Door het succes van deze nieuwe financieringspiste via huursubsidies is in het najaar van 2018 nog een derde oproep gelanceerd.

De voorbije twee kalenderjaren (2017 en 2018) werden extra stimulansen ontwikkeld voor het plaatsen van zonnepanelen op schoolgebouwen en het installeren van nieuwe systemen met het oog op het realiseren van hernieuwbare energie.

Er werden ook bijkomende inspanningen geleverd voor het dossier van de asbestverwijdering in scholen. Daarnaast werden de stimulansen opgedreven rond het ruimer openstellen van schoolsportinfrastructuur in Vlaanderen.

1. Strategische doelstelling 1. - Het bestaande onderwijspatrimonium vernieuwen

1.1. De achterstand in scholenbouw op een duurzame wijze aanpakken

a. Synthesetabel – Totaal investeringsvolume scholenbouw 2015-2018

Hierna vindt u een algemeen overzicht van het totale investeringsvolume scholenbouw, onderverdeeld per thematisch type beleidsinvestering, dat ondertussen in deze legislatuur (2015 - 2018) is beslist en wordt gerealiseerd (bedragen in duizend EUR). Het gaat hier over de investeringen in schoolinfrastructuur, met inbegrip van het eigen aandeel van de schoolbesturen uit het gesubsidieerd onderwijs (30 % in het basisonderwijs en 40 % in het secundair onderwijs). De capaciteitsmiddelen en de klimaatmiddelen zitten in het regulier investeringsvolume vervat. Daarnaast geven we ook de productie van de investeringen van Scholen van Morgen weer.

Tabel 1: totaal investeringsvolume scholenbouw 2015-2018 (in duizend EUR)

Type besliste investering	2015	2016	2017	2018	Totaal
Regulier investeringsvolume (inclusief eigen aandeel bouwheren gesubsidieerd onderwijs) ¹ (incl. capaciteitsmiddelen en klimaatmiddelen)	327.052	357.339	381.520	393.277	1.459.187
Inbreiding DBFM 'Scholen van Morgen' (vastlegging 17 nieuwe projecten)		160.000			160.000
Nieuwe projectspecifieke DBFM-overeenkomsten (VR september 2017)			550.000		550.000
Huursubsidies: overeenstemmend investeringsvolume (incl. eigen aandeel gesubsidieerd onderwijs) ²			91.184	194.337	285.521
Asbestverwijdering in scholen (inbreng vanuit OVAM - Leefmilieu)			7.500	9.000	16.500
Project 'delen van schoolsportinfrastructuur' (Inbreng vanuit Sport Vlaanderen)			1.700	11.000	12.700
TOTAAL					2.483.909

<i>DBFM 'Scholen van Morgen' (productie investering DBFM-scholen)</i>	350.600	539.700	171.200	55.829	1.117.329
---	---------	---------	---------	--------	------------------

De tendens die reeds zichtbaar was bij de eerste rapportering in juni 2017, zet zich onverminderd voort in de periode 2017 – 2018 en onderstreept de ambitie om de achterstand in scholenbouw op een duurzame systematische manier aan te pakken. Niet

¹ Een overzicht van de begrotingskredieten (subsidies) is opgenomen in tabel 2. Deze kredieten vormen de basis voor de raming van de totale investeringen (inclusief het eigen aandeel van de inrichtende machten uit het gesubsidieerd onderwijs). Met dit eigen aandeel wordt bijgedragen in de investeringen.

² 2017: het aandeel van de nieuw te realiseren projecten via de goedgekeurde huurdossiers van 2017
2018: het aandeel van de nieuw te realiseren projecten via de goedgekeurde huurdossiers van 2018.

enkel werd het reguliere subsidiebudget de afgelopen jaren verhoogd (ook wat de klimaatmiddelen betreft), maar werden er ook bijkomende middelen voor scholenbouw vrijgemaakt via DBFM-projecten, huursubsidies, asbestverwijdering en via projecten met het oog op het openstellen van schoolsportinfrastructuur.

Het verouderde schoolgebouwenpark en, meer recent, de capaciteitsnoden als gevolg van demografische evoluties, hebben geleid tot een steeds groeiende vraag naar subsidies en financiering voor schoolinfrastructuurwerken waartegenover voorheen onvoldoende budgettaire middelen stonden, ondanks de reeds doorgevoerde inspanningen tijdens de voorbije legislaturen.

Als gevolg van een historische onderfinanciering van scholenbouwdossiers ontstond een lijst (opgesplitst per onderwijskoepel) van nog niet gerealiseerde subsidieaanvragen binnen de gesubsidieerde onderwijssector. Ook het gemeenschapsonderwijs (GO!) kent aanzienlijke noden op het vlak van verbetering van schoolinfrastructuur.

In de volgende tabel worden de specifieke begrotingskredieten voor scholenbouw weergegeven zoals ze sinds 2015 zijn opgenomen in de begrotingsdecreten en bepalend zijn voor het investeringsvolume in scholenbouw tijdens deze legislatuur.

Tabel 2 : begrotingskredieten scholenbouw 2015-2019 (in duizend EUR)

In beleidskrediet scholenbouw	2015	2016	2017	2018	2019
Modulaire units asiel- en vluchtelingencrisis (FB0-1FGE2AJ-IS - Interne stromen – Schoolinfrastructuur)	1 153	1 152			
Provisie capaciteit (FB0-1FGE5BA-IS - Interne stromen – Schoolinfrastructuur)	50 000	50 000	50 000	54 042	53 350
Opleidings- en onderwijsinfrastructuur in kader van SALK (FB0-1FHE2AF-WT - Werking en toelagen - Opleidings- en onderwijsinfrastructuur in kader van SALK (vanaf 2019 FB0-1FGE2BA-WT))	500	821	500	2.733	243
GO!					
Eigenaarsonderhoud GO! (FC0-1FGE2BX-WT - Werking en toelagen - GO! – infrastructuur)	7 087	7 087	7 087	7 087	7 087
Vastleggingsmachtiging kleine infrastructuurwerken GO! (FC0-1FGE5BX-WT - Werking en toelagen - GO! – infrastructuur)	12 419	12 456	12 462	12 893	12 462
Vastleggingsmachtiging grote infrastructuurwerken GO!	37 534	41 722	40 877	41 811	43 973

(FC0-1FGE5BX-IS - Interne stromen - GO! – infrastructuur)					
Klimaatmiddelen GO! (ESR-begroting (66.11)ontvangsten vanuit het klimaatfonds)			4 000	2 247	4 471
AGION					
Scholen van Morgen - huur (FC0-1FGE2BY-IS - Interne stromen - AGION – Infrastructuur)	5 951	40 789	72 618	84 989	91 747
Vastleggingsmachtiging infrastructuurwerken gesubsidieerd onderwijs (FC0-1FGE5BY-IS - Interne stromen - AGION – Infrastructuur)	177 221	199 579	180 073	187 931	192 227
Klimaatmiddelen gesubsidieerd onderwijs (ESR-begroting (66.12) ontvangsten vanuit het klimaatfonds)			14 000	7 878	15 229
TOTAAL LEERPLICHT	291.865	353.606	381.617	401.611	420.789

Hierna geven we meer duiding bij de bovenstaande tabel.

De machtigingskredieten aan AGION en het GO! betreffen het regulier financieringsbudget voor schoolbouwwerken dat jaarlijks wordt ingeschreven in de begrotingen. In uitvoering van de begrotingsafspraken van de voorbije legislaturen werden de DBFM-middelen destijds tijdelijk aan de machtigingskredieten reguliere financiering toegevoegd in afwachting van de realisatie van de nieuwe DBFM-scholen.

Ondertussen (vanaf 2014) worden deze DBFM-middelen volgens de gemaakte begrotingsafspraken, in verhouding tot de voortgang van de gerealiseerde DBFM-scholen, stapsgewijze verschoven naar de subsidiëring van de beschikbaarheidsvergoedingen voor de opgeleverde DBFM-schoolbouwprojecten in het kader van het DBFM-programma Scholen van Morgen. Hierbij is het van belang er op te wijzen dat de toegekende middelen voor de subsidiëring van de DBFM-beschikbaarheidsvergoedingen uiteindelijk nooit ten koste zijn gegaan van de reguliere investeringsmiddelen voor scholenbouw.

Aan de reguliere machtigingskredieten werden sinds de begrotingsaanpassing 2016 systematisch middelen toegevoegd (50 miljoen euro).

De Vlaamse Regering besliste bij de begrotingsaanpassing 2016 eveneens dat er naar aanleiding van de btw-verlaging voor scholenbouw bijkomende verbintenissen konden worden aangegaan door AGION en GO! ten belope van 10,6 miljoen euro per jaar (voor de periode 2016-2018 gaat het om 31,8 miljoen euro in totaal). Bij de begrotingsaanpassing 2017 werd bijkomend nog een bedrag van 6,1 miljoen euro voorzien voor herinvesteringen van middelen dankzij de btw-verlaging (waarvan 4,1 miljoen euro voor AGION en 2 miljoen euro

voor GO!). Bij de begroting 2018 werd bijkomend nog een bedrag van 5,2 miljoen euro voorzien voor herinvesteringen van middelen dankzij de btw-verlaging.

In juli 2016 heeft de Vlaamse regering de zogenaamde inbreiding van het DBFM-programma Scholen van Morgen definitief goedgekeurd (mogelijk dankzij de btw-verlaging). Door deze beslissing neemt het investeringsvolume van Scholen van Morgen toe met 160 miljoen euro. Dit bedrag is goed voor 17 bijkomende DBFM-projecten (zie verder onder 3.1).

De Vlaamse Regering besliste naar aanleiding van de klimaatacties om 52 miljoen extra subsidies voor energievriendelijke investeringen in te zetten in onderwijsgebouwen (voor de periode 2016-2019). Het betreft gebouwen van het kleuter-, leerplicht- en hoger onderwijs (waarvan 32 miljoen euro voor het leerplichtonderwijs en 20 miljoen euro voor het hoger onderwijs). In 2016 en 2017 werd er in totaal 20 miljoen euro toegekend en vastgelegd voor klimaatinvesteringen in de gebouwen van het hoger onderwijs. Die energiebesparende ingrepen zijn in volle uitvoering. In 2017 werd er 18 miljoen euro ingezet voor gelijkaardige klimaatingrepen, maar dan in het gebouwenpark van het leerplichtonderwijs (AGION en GO!). In 2018 ging het om een bedrag van 10 miljoen euro met hetzelfde opzet: de schoolgebouwen in het leerplichtonderwijs duurzamer maken.

Naast het eerder voorziene bedrag uit het Vlaams Klimaatfonds komt er voor 2019 nog eens 20,7 extra miljoen bij, met name 4 miljoen euro voor klimaatingrepen in gebouwen van het hoger onderwijs, 15,7 miljoen euro voor klimaatingrepen in gebouwen van het leerplichtonderwijs en 1 miljoen euro voor de aansluiting van scholen op een warmtenetwerk.

Naar aanleiding van de begrotingsopmaak 2018 besliste de Vlaamse Regering om de investeringen in schoolgebouwen via het nieuwe decreet *“betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten”* op te trekken naar 550 miljoen euro als investeringsbedrag (incl. btw). Het hiermee overeenstemmende volume aan beschikbaarheidstoelagen werd decretaal voorzien en goedgekeurd.³ Het bedrag van 550 miljoen euro komt overeen met een jaarlijks bedrag van 36,5 miljoen euro aan te betalen DBFM-toelagen gedurende 30 jaar.

In het kader van de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur werden in 2016 de nodige reglementaire bepalingen goedgekeurd door de Vlaamse Regering om een nieuw systeem van subsidies voor de huur van schoolgebouwen te voorzien ten bate van scholen in heel Vlaanderen. AGION lanceerde een oproep en tegen 1 januari 2017 werden er concrete dossiers ingediend. Ondertussen had de Vlaamse Regering naar aanleiding van de begrotingsaanpassing 2017 de nodige budgettaire bepalingen in het programmadecreet voorzien die AGION machtigen om de nodige verbintenissen aan te gaan om de geselecteerde goedgekeurde huurdossiers (35 in totaal) te kunnen subsidiëren. De 35 goedgekeurde huursubsidieprojecten vertegenwoordigen circa 91,2 miljoen euro aan

³ Zie artikel 15 §1 van het decreet van 25 november 2016 betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten zoals gewijzigd door artikel 89 van het decreet van 22 december 2017 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2018. *“AGION wordt er toe gemachtigd om in het kader van het projectspecifiek DBFM-programma gedurende de dertigjarige beschikbaarheidsperiode verbintenissen aan te gaan ten belope van maximaal 36,5 miljoen euro per jaar. Die verbintenissen mogen voorzien in een indexeringsconform paragraaf 2”*.

bijkomende effectieve investeringen in nieuwe scholenbouw in het gesubsidieerd onderwijs in Vlaanderen.

AGION lanceerde een tweede oproep en tegen 1 april 2018 werden er opnieuw 94 dossiers ingediend. Hiervan werden finaal 77 aanvragen voor huursubsidies goedgekeurd. Voor deze oproep werd de verbintenissenmachtiging voor AGION verhoogd (tot 15,2 miljoen euro) via het programmadecreet 2019.⁴ Het investeringsvolume aan nieuwe schoolgebouwen en sporthallen dat zal worden gerealiseerd via de dossiers die werden goedgekeurd ingevolge de huuroproep 2018 kan geraamd worden op 228,06 miljoen euro (geraamd o.b.v. de financiële norm maart 2018). Naast de 59 scholen die in juni 2018 goedkeuring kregen, volgde in oktober 2018 de beslissing om nog eens 18 extra scholen huursubsidies te verlenen, wat het aantal goedgekeurde huursubsidiedossiers in 2018 op 77 brengt.

Na het succes van de eerste twee oproepen heeft AGION op 5 november 2018 een derde oproep gelanceerd, die in het voorjaar van 2019 zal afgewerkt worden.

Binnen de bestaande beleidskredieten worden er ook middelen voor scholenbouw voorzien die worden ingezet om de beschikbaarheidsvergoedingen aan de DBFM-vennootschap Scholen van Morgen te betalen. Het betreft de beschikbaarheidsvergoedingen voor de gerealiseerde DBFM-schoolbouwprojecten. Momenteel ziet het schema er als volgt uit: in 2014 451.000 euro, in 2015 5.951.000 euro, in 2016 40.789.000, in 2017 76.940.000 euro, in 2018 85.321.000 euro en in 2019 88.100.000 euro (raming).

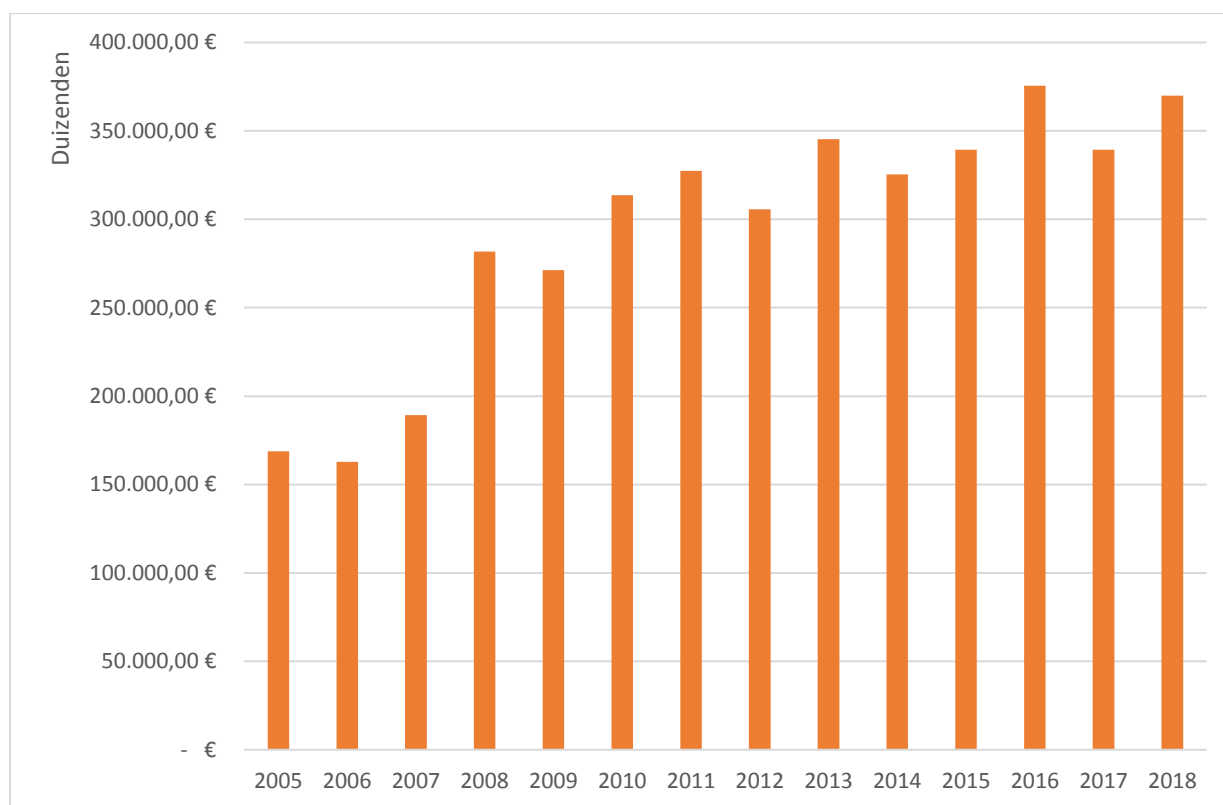
Aanbestedingen scholenbouw

De evolutie van de aanbestedingen in de scholenbouw toont het concrete gevolg van het gevoerde beleid van verhoogde overheidsinvesteringen in scholenbouw.

Op basis van de goedgekeurde aanbestedingsdossiers ziet de evolutie van de daadwerkelijke investeringen in scholenbouw (exclusief de aanbestedingen van het DBFM-programma) op het terrein er uit zoals weergegeven in figuur 1. Het gaat hier om de totale bouwkosten van de schoolgebouwen, inclusief het gedeelte dat de inrichtende machten zelf financieren (de zogenaamde eigen inbreng).

⁴ Zie Artikel 62 van het ontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2019

Figuur 1: aanbestedingen reguliere scholenbouw (AGION en GO!) (bedragen excl. btw)

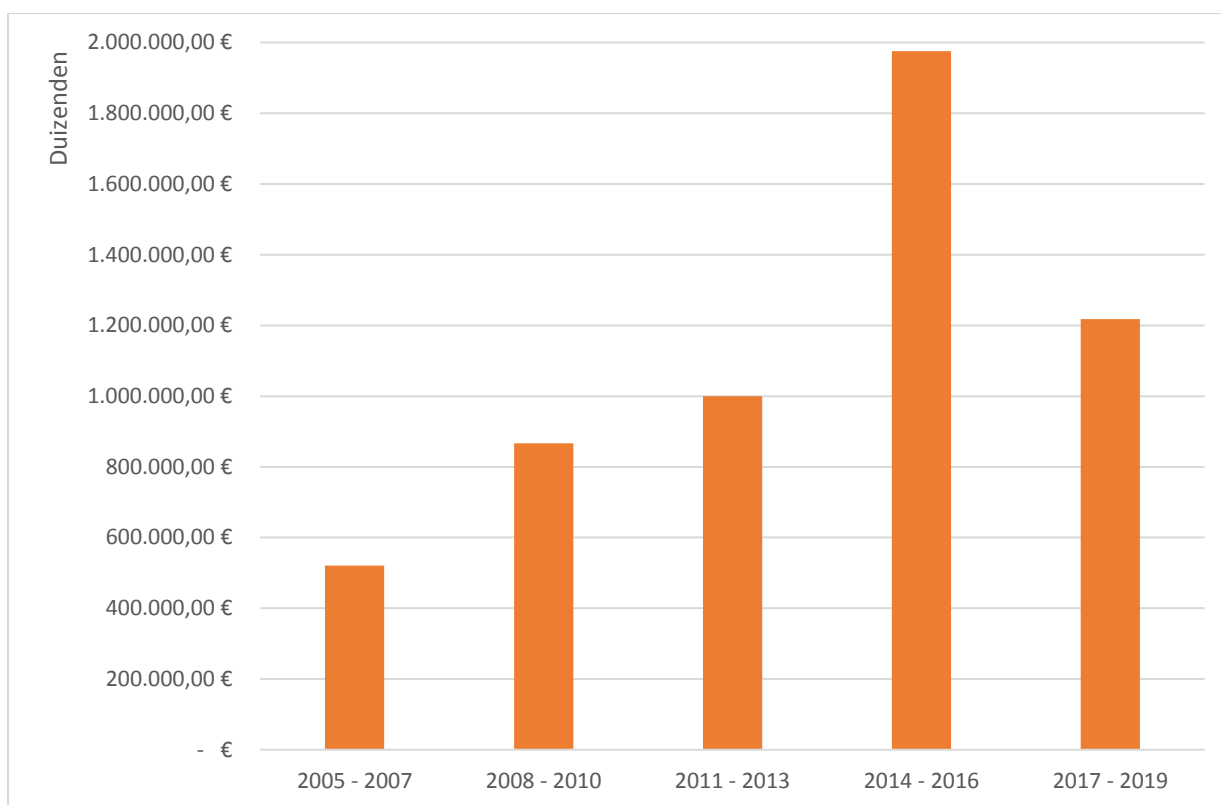

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de jaarlijkse aanbestedingen in de Vlaamse scholenbouw (reguliere financiering) sinds 2015 op een erg hoog niveau staan.

Op basis van de verhoogde begrotingsmiddelen verwachten we dat het hoge aanbestedingsvolume de komende jaren wellicht zal aanhouden.

Daarnaast is er nog de hele reeks gunningen van de overheidsopdrachten in het kader van het DBFM-programma 'Scholen van Morgen'. In figuur 3 wordt visueel aangetoond wat de grote impact is van de DBFM-inhaalbeweging 'Scholen van Morgen' op het bouwvolume aan scholen in Vlaanderen.

Figuur 2: totale aanbestedingen scholenbouw (regulier én DBFM, excl. btw)

b. Bijkomende maatregelen ten aanzien van de lijst(en) met subsidieaanvragen

Met het oog op de instandhouding en verbetering van het schoolpatrimonium en om de schoolbesturen toch toe te laten een aantal investeringen sneller te realiseren, werden de afgelopen decennia specifieke afwijkende uitzonderingsprocedures uitgewerkt en ingesteld in het vrij gesubsidieerd onderwijs die voorrang kregen op de dossiers ingediend via de standaardprocedure. Deze systematiek leidde ertoe dat er te veel middelen naar (kleinere) dossiers via de verschillende uitzonderingsprocedures gingen dan naar de (grotere) meer consistente dossiers via de standaardprocedure.

Zoals vermeld in de eerste voortgangsrapportage, werd in 2016 voor het eerst een integrale grote hervorming doorgevoerd van de vele subsidieprocedures bij AGION. Door het verstrengen van het toepassingsgebied van de afwijkende uitzonderingsprocedures moet er hierdoor op termijn voorrang kunnen gaan naar een toename van de standaarddossiers waarbij de focus op meer consistente schoolbouwprojecten ligt. Deze hervorming heeft in 2017 en 2018 onder andere geleid tot een drastische vermindering van de instroom aan kleinschalige subsidiedossiers via de verschillende uitzonderingsprocedures (verkorte procedure en de uitzonderingsprocedures voor een afwijking van de chronologie).

Het Masterplan Scholenbouw voorziet immers in de doelstelling om op termijn een groter en meer substantieel deel van het reguliere subsidievolume aan de standaarddossiers te besteden.

Het Masterplan Scholenbouw voorziet dat voor de behandeling van zowel bestaande als nieuwe dossiers via de standaardprocedure voor het gesubsidieerd onderwijs meer objectieve prioriteitscriteria worden gehanteerd. Het werken met meerdere objectieve

prioriteitscriteria vindt geleidelijk ingang in de scholenbouw. Deze techniek werd deze legislatuur (2014-2019) reeds toegepast bij:

- de selectie van de dossiers voor de nieuwe projectspecifieke DBFM-operatie;
- de selectie van de huurdossiers van 2017 en 2018.

Voor huurdossiers worden criteria gebruikt zoals de “dwingende behoefte”, “kostenefficiëntie”, de “duurzaamheid” en de “brede inzetbaarheid en multifunctioneel karakter” van de te huren infrastructuur.⁵ Deze zaken worden verder in deze rapportering besproken.

In overleg met de onderwijsverstrekkers en de raad van bestuur van AGION, bekijkt AGION de mogelijkheden om op een andere manier met de lijst(en) van nog niet gerealiseerde scholenbouwdossiers om te gaan, o.a. door het opvragen van bijkomende informatie met betrekking tot de inhoud van de schoolbouwprojecten.

1.2. Bouwdossiers efficiënt behandelen

Naast het ter beschikking stellen van de nodige investeringskredieten is het minstens zo belangrijk om de beschikbare (overheids)middelen zo efficiënt mogelijk te besteden. Daarom staat in het Masterplan Scholenbouw de opdracht ingeschreven om de bouwdossiers efficiënt te behandelen.

Naast de hervorming van de verschillende subsidieprocedures werd de dossierbehandeling bij AGION eveneens aangepakt. In overleg met de onderwijskoepels heeft AGION de dossierbehandeling vanaf 1 juli 2016 sterk vereenvoudigd met een verregaande vermindering van de planlast voor de onderwijsverstrekkers als bouwheren. Momenteel werkt de administratie aan een systeem van meer gestructureerde documenten (bijvoorbeeld op vlak van naamgeving), met het oog op een verregaande elektronische manier van digitale aanlevering van dossierstukken. Daarnaast worden de mogelijkheden onderzocht van samenwerking met Informatie Vlaanderen, opdat de schoolbesturen minder documenten moeten aanleveren. Tenslotte is vanaf 1 januari 2019 de werkwijze voor het indienen van de eindafrekening van de subsidiedossiers bij AGION vereenvoudigd, waardoor deze betalingen van gerealiseerde schoolbouwprojecten sneller en efficiënter kunnen verlopen.

⁵ Deze criteria zijn opgenomen in artikel 5 van het Besluit van de Vlaamse regering van 4 mei 2016 houdende regeling voor huursubsidies voor schoolinfrastructuur.

2. Strategische doelstelling 2. - De onderwijscapaciteit uitbreiden

2.1. De capaciteitsproblematiek opvolgen en een structurele oplossing uitwerken

Sinds 2010 trekt de Vlaamse Regering extra capaciteitsmiddelen uit voor de uitbreiding van bestaande schoolgebouwen. Tot 2015 gebeurde de verdeling van de beschikbare capaciteitsmiddelen volgens een ad-hoc methodiek. In het begin van deze legislatuur is beslist om de toekenning van deze extra middelen voor schooluitbreidingen beter te structureren en te objectiveren. Het Departement Onderwijs en Vorming kreeg de opdracht om de capaciteitsproblematiek meer structureel en de uitvoeringsgraad van de toegekende capaciteitsmiddelen strikter op te volgen.

In het najaar van 2015 werd de opdracht voor de ontwikkeling van een capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur leerplichtonderwijs (eerste editie) opgeleverd door de onderzoekers van HIVA KUL en Interface Demography V.U.B. Vanaf 2016 worden de beschikbare capaciteitsmiddelen toegekend op basis van objectieve data vanuit deze capaciteitsmonitor en dit voor een driejarige periode. Momenteel is dat gebeurd voor de periode 2016-2018 en voor de periode 2019-2021. Door te werken met een driejarige periode wordt tegemoet gekomen aan de opmerkingen en beleidsaanbevelingen vanuit de commissie onderwijs om een lange-termijn planning mogelijk te maken.

In het voorjaar van 2016 werden de capaciteitsmiddelen voor het eerst voor een periode van 3 jaar toegekend (150 miljoen euro voor de periode 2016-2018) in plaats van de jaarlijkse éénmalige toekenning zoals dit tot in 2015 gebeurde. Door het vastklikken van de bedragen over een periode van drie jaar hebben de geselecteerde scholen in de verschillende capaciteitsgemeenten ten aanzien van de beschikbare investeringsbudgetten veel meer zekerheid dan voorheen, hetgeen het (bouw)planningsproces en de lange-termijn aanpak een stuk eenvoudiger maakt. De ondersteuning van een langetermijnplanning was een expliciete vraag van de commissie onderwijs in het Vlaams Parlement. De op basis van de onderbouwde vraagprognoses en beschikbare reële aanbodddata geraamde tekorten in de capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur, laten toe om de beschikbare capaciteitsmiddelen objectiever en doelgerichter toe te wijzen in functie van de lokale capaciteitsnoden.

Tabel 3: Overzicht toegekende capaciteitsmiddelen per gemeente (2010-2018)

	GO	OGO	VGO	Totaal
Antwerpen	€ 51.707.036	€ 47.168.547	€ 65.627.747	€ 164.503.330
BHG	€ 22.889.656	€ 9.135.450	€ 39.270.086	€ 71.295.192
Gent	€ 9.703.460	€ 15.887.443	€ 15.506.300	€ 41.097.203
Mechelen	€ 13.760.094		€ 7.487.576	€ 21.247.670
Sint-Niklaas	€ 2.513.500	€ 798.000	€ 5.276.100	€ 8.587.600
Vilvoorde	€ 3.423.000	€ 2.435.807	€ 2.400.362	€ 8.259.169
Roeselare	€ 3.525.000	€ 1.788.660	€ 2.476.054	€ 7.789.713
Grimbergen	€ 1.483.307	€ 2.691.000	€ 3.525.693	€ 7.700.000
Schoten	€ 1.520.000		€ 4.880.000	€ 6.400.000
Leuven	€ 1.953.732		€ 4.075.868	€ 6.029.600
Asse	€ 1.671.300	€ 2.371.696	€ 1.357.004	€ 5.400.000
Sint-Pieters-Leeuw	€ 720.000	€ 1.320.000	€ 2.660.000	€ 4.700.000
Edegem	€ 1.970.300		€ 2.129.700	€ 4.100.000

Halle	€ 2.515.334		€ 1.306.995	€ 3.822.329
Landen	€ 1.260.000		€ 740.000	€ 2.000.000
Tienen	€ 1.000.000		€ 1.000.000	€ 2.000.000
Denderleeuw	€ 550.000	€ 560.000	€ 850.000	€ 1.960.000
Meise		€ 1.200.000	€ 600.000	€ 1.800.000
Bonheiden	€ 465.000	€ 70.000	€ 465.000	€ 1.000.000
Machelen	€ 314.333	€ 447.834	€ 237.833	€ 1.000.000
Wemmel		€ 685.000	€ 315.000	€ 1.000.000
Totaal	€ 122.945.052	€ 86.559.437	€ 162.187.317	€ 371.691.806

In het najaar van 2018 werd de tweede editie van de capaciteitsmonitor (2018) opgeleverd door de onderzoekers van HIVA KUL en Interface Demography V.U.B. In overleg met de onderzoekers is voorafgaand in het voorjaar van 2018 een aanbodbevraging uitgevoerd door het Departement Onderwijs en Vorming om aanbodgegevens per vestigingsplaats te verzamelen zodat zo veel mogelijk reële aanbodgegevens konden verwerkt worden in de tweede editie van de capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur leerplichtonderwijs.

Aan alle Vlaamse gemeenten en aan de VGC is in het voorjaar 2018 gevraagd om met de scholen gewoon basisonderwijs en/of gewoon voltijds secundair onderwijs op hun grondgebied af te toetsen of het opportuun is om in de periode maart-mei 2018 mee te doen aan een aanbodbevraging in functie van nieuwe capaciteitsmiddelen. In totaal hadden naast de VGC zich 175 gemeenten aangemeld voor deze aanbodbevraging waarvan 67 gemeenten voor het basisonderwijs, 7 voor het secundair onderwijs en 101 voor beide onderwijsniveaus (zo ook de VGC). De resultaten van de bevraging zijn in mei 2018 vanuit de gemeenten en de VGC verstuurd naar het Departement Onderwijs en Vorming. Het Departement bezorgde vervolgens deze resultaten aan de onderzoekers als input voor de realisatie van de tweede editie van de capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur die werd opgeleverd in het najaar van 2018.

Op basis van deze tweede editie van de capaciteitsmonitor is in oktober 2018 opnieuw een budget van 150 miljoen euro verdeeld over de gebieden waar de grootste capaciteitsnoden verwacht worden. De leerlingengroei en de bijhorende capaciteitsproblematiek die zich de voorbije jaren vooral heeft voorgedaan in het basisonderwijs, zal zich de komende jaren vooral in het secundair onderwijs manifesteren. Daarom werd bij de verdeling van de capaciteitsmiddelen 2019-2021 sterk de focus gelegd op extra plaatsen voor het secundair onderwijs.

Tabel 4: Overzicht toegekende capaciteitsmiddelen per gemeente (2019-2021)

	Totaal
Antwerpen	22 665 000 €
Antwerpen (bao)	10 368 000 €
Mechelen	5 829 000 €
Brasschaat	2 895 000 €
Geel	2 808 000 €
Schoten	2 277 000 €
Duffel	1 524 000 €

Mortsel	1 689 000 €
Sint-Katelijne-Waver	1 866 000 €
Gent	12 804 000 €
Gent (bao)	5 736 000 €
Sint-Niklaas	8 643 000 €
Dendermonde	5 340 000 €
Beveren	4 434 000 €
Lokeren	2 697 000 €
Denderleeuw	1 581 000 €
Leuven	6 363 000 €
Vilvoorde	5 190 000 €
Halle	5 130 000 €
Tienen	2 763 000 €
Dilbeek	2 505 000 €
Dilbeek (bao)	3 264 000 €
Zaventem	2 262 000 €
Hasselt	5 163 000 €
Beringen	2 847 000 €
Maasmechelen	2 541 000 €
Zonhoven	1 758 000 €
Oostende	3 366 000 €
Kortrijk	2 886 000 €
Roeselare	2 406 000 €
BHG	5 979 000 €
BHG (bao)	3 735 000 €
Totaal	151 314 000 €

Bovenstaande tabel betreft een geografische verdeling, nog geen verdeling over de verschillende onderwijsnetten. Deze verdeling zal pas gebeuren na 15 januari 2019 nadat de lokale capaciteitsvoorstellen uit de verschillende gemeenten werden bezorgd aan het Departement Onderwijs en Vorming.

Stand van zaken

Onderstaande tabel bevat een stand van zaken van alle capaciteitsprojecten gekoppeld aan de toegekende capaciteitsmiddelen in de periode 2010-2018 (cfr. tabel 1).

Tabel 5: Stand van zaken bijkomende plaatsen per gemeente met behulp van capaciteitsmiddelen (2010-2018)

	1. Werken klaar	2. Werken gestart	3. Werken nog niet gestart	Totaal
Antwerpen	9 771	2 103	4 025	15 899
Asse	750	60		810
BHG	3 245	869	1 623	5 737
Bonheiden		48	132	180
Denderleeuw	272	120		392
Edegem			565	565

Gent	2 332	1 227	543	4 102
Grimbergen	48	387	257	692
Halle	310	175	266	751
Landen	75	175	200	450
Leuven	377		135	512
Machelen			189	189
Mechelen	1 416	382	259	2 057
Meise			209	209
Roeselare	540	275		815
Schoten	189	160	460	809
Sint-Niklaas	379	254	572	1 205
Sint-Pieters-Leeuw		128	360	488
Tienen	50		294	344
Vilvoorde	650	244	240	1 134
Wemmel	40	200		240
Totaal	20 444	6 807	10 329	37 580

De komende jaren zullen via de capaciteitsprojecten nog 17.136 bijkomende plaatsen gerealiseerd worden waarvan er nu reeds 6807 in volle ontwikkeling zijn.

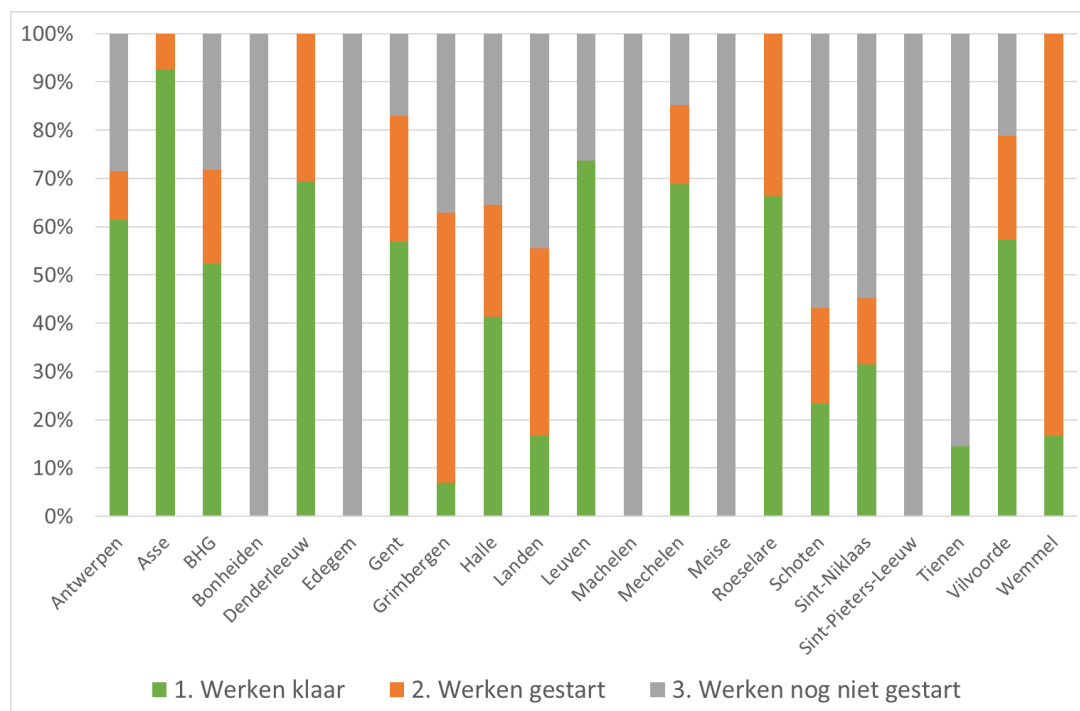
De update van de stand van zaken is eind 2018 – althans wat betreft de capaciteitsprojecten voor het gesubsidieerd onderwijs – voor een eerste keer opgemaakt op basis van de uitbetalingsgegevens bij AGION. Vanuit die invalshoek is het van belang om er op te wijzen dat veel projecten al een heel traject hebben afgelegd alvorens de werken effectief starten en de uitgaven terugbetaald worden na het indienen van de betreffende facturen bij AGION.

Uiteraard is het zo dat hoe vroeger de capaciteitsmiddelen werden toegekend, hoe groter de waarschijnlijkheid dat een project ondertussen gerealiseerd werd. Als we enkel de projecten uit de periode 2010-2015 in beschouwing nemen, waren in 2017 in bijna alle gemeenten de meeste capaciteitsprojecten uit de periode 2010-2015 ofwel volledig uitgevoerd of in volle uitvoering.

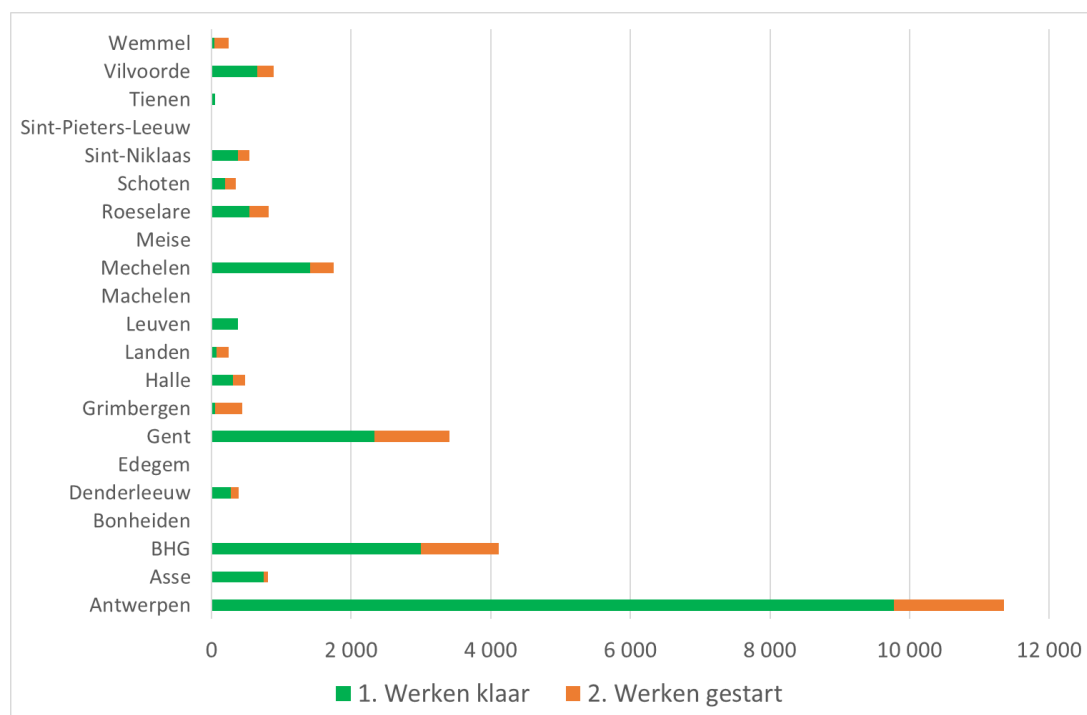
Eind december 2018 waren met de capaciteitsmiddelen toegekend tot en met 2015 meer dan 19.500 plaatsen (79%) gerealiseerd. Dat is 10% meer dan eind 2017 en 20 % meer dan eind 2016. Daarvan zijn procentueel het meeste plaatsen gerealiseerd in Sint-Niklaas (100%), Mechelen (93%) en Asse (93%), gevolgd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (87%), Antwerpen (85%), Leuven (74 %), Denderleeuw (69 %), Gent (69%) en Roeselare (66%).

Van de 106 projecten waaraan de capaciteitsmiddelen 2016-2018 zijn toegewezen, zijn er reeds 11 projecten gerealiseerd in het najaar 2018, voor 20 andere projecten waren ondertussen de werken gestart.

Figuur 3: Realisatiegraad capaciteitsprojecten 2010-2018 (procentueel t.o.v. het aantal toebedeelde plaatsen per gemeente)

Figuur 4: Realisatiegraad per gemeente van capaciteitsprojecten 2010-2018 (in nominaal aantal plaatsen)

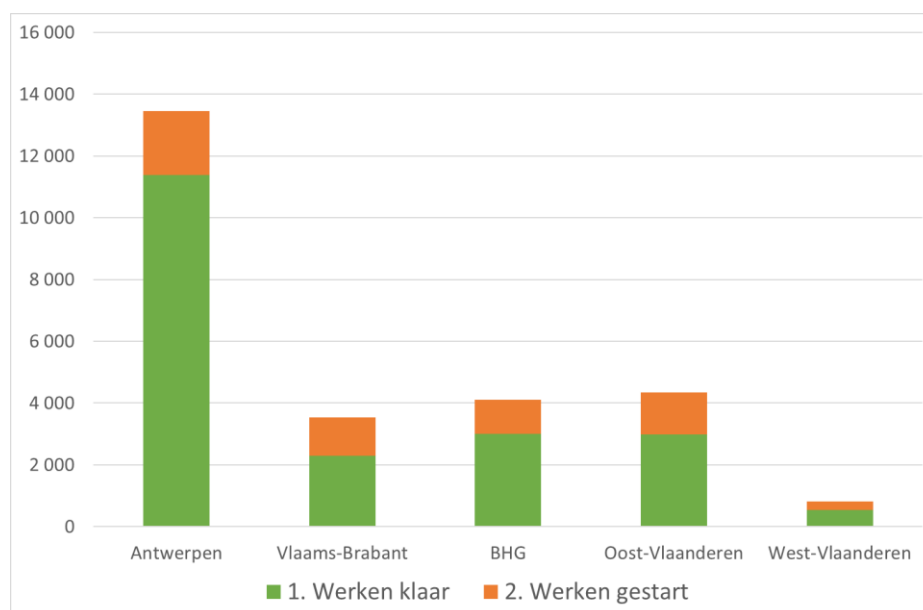
In bovenstaande figuur wordt het aantal extra stoelen per gemeente weergegeven van capaciteitsprojecten die eind 2018 ofwel in uitvoering zijn of reeds volledig uitgevoerd zijn.

Figuur 5: Realisatiegraad per onderwijsnet van capaciteitsprojecten 2010-2018 (in nominaal aantal plaatsen)

Voorgaande figuur toont de verdeling over de drie onderwijsnetten, opnieuw opgesplitst in gerealiseerde projecten en in werken in uitvoering, en dit naar het aantal plaatsen.

Figuur 6: Realisatiegraad per provincie van capaciteitsprojecten 2010-2018 (in nominaal aantal plaatsen)

Voorgaande figuur toont dezelfde verdeling, maar dan onderverdeeld per provincie en toont de geografische spreiding op het niveau van de provincies van de gerealiseerde en opgestarte uitbreidingsprojecten op basis van het aantal plaatsen.

2.2. Het hergebruik van leegstaande schoolgebouwen en ongebruikte terreinen aanmoedigen

AGION heeft aan het Beleidsdomein Financiën en Begroting gevraagd of de leegstandsheffing op leegstaande schoolgebouwen apart wordt bijgehouden, maar dat blijkt niet te gebeuren. Er is tot op vandaag bijgevolg geen volledige databank over het aantal leegstaande schoolgebouwen en ongebruikte terreinen. Uit de Schoolgebouwenmonitor 2013 van AGION bleek echter dat de leegstand van schoolgebouwen verwaarloosbaar klein is. Het lijkt aannemelijk dat de capaciteitsproblematiek ook voor een temperend effect inzake de mogelijke leegstand van schoolgebouwen zorgt.

Er zijn daarnaast initiatieven zoals het project “Terra” dat getrokken wordt door het Vlaams Energiebedrijf (VEB). Het project Terra van het VEB is immers niet beperkt tot louter energiedata. In overleg met de partners en stakeholders zijn tegelijk enkele andere opportuniteiten meegenomen. Het is de bedoeling om op lange termijn een patrimonium- en energieregister voor overheden uit te bouwen waar informatie over patrimonium, vastgoed en gronden van overheden gecentraliseerd wordt. Aanvullend gebruikt Wonen Vlaanderen en Ruimte Vlaanderen dit proces om het ‘Register Onbebouwde percelen’ (ROP) te automatiseren. Deze beleidsprocessen worden door het beleidsdomein Onderwijs opgevolgd. Het beleidsdomein Onderwijs onderhoudt ook de nodige contacten met Ruimtelijke Ordening zodat in de toekomst kan worden ingespeeld op andere mogelijke opportuniteiten die een raakvlak hebben met de vermelde doelstelling.

3. Strategische doelstelling 3. - Alternatieve financieringsbronnen aanboren

De derde strategische doelstelling in de Conceptnota Masterplan Scholenbouw focust op het aanboren van alternatieve financieringsbronnen. De Vlaamse Regering beloofde werk te maken van het uittekenen van alternatieve pistes om nieuwe of bestaande te vernieuwen schoolinfrastructuur te financieren.

Zo staat het letterlijk in het Vlaams Regeerakkoord (2014-2019) vermeld: *“Op vlak van financiering willen we alternatieve mogelijkheden benutten – voor zover haalbaar, wenselijk en rekening houdend met hun ESR-impact en impact op de schuldgraad en juridische eenvoud.”*

Ondertussen zijn er binnen deze strategische doelstelling heel wat zaken concreet gerealiseerd.

3.1 De DBFM-operatie integraal uitvoeren

Het grootschalige DBFM-programma ‘Scholen van Morgen’ is een nooit geziene investeringsoperatie voor de modernisering van het schoolgebouwenpatrimonium. Het DBFM-programma is een publiek-private samenwerking tussen de Vlaamse overheid, AG Real Estate en BNP Paribas Fortis. De DBFM-vennootschap is verantwoordelijk voor de realisatie en gedurende 30 jaar het ter beschikking stellen van de schoolinfrastructuur aan de scholen in ruil voor een prestatiegerelateerde beschikbaarheidsvergoeding.

Het huidige DBFM-programma ‘Scholen van Morgen’ wordt niet enkel integraal uitgevoerd, het werd in 2016 zelfs aanzienlijk versterkt (inbreiding met 17 nieuwe schoolbouwprojecten dankzij de btw-verlaging).

Initieel ging het om 165 DBFM-schoolbouwprojecten. Dankzij de btw-verlaging op scholenbouw (van 21 % naar 6 %) kwamen er dankzij de ‘inbreiding’ nog eens 17 DBFM-projecten extra bij (ten bedrage van ongeveer 160 miljoen euro, circa 80.000 m² schoolbouwoppervlakte). Ondertussen bevinden deze 17 projecten zich volop in de ontwerpfase. In totaal komt men zo op 182 DBFM-projecten die zullen gerealiseerd en onderhouden worden voor 30 jaar zodat de school gedurende die hele periode en ook nog nadien over kwaliteitsvolle infrastructuur beschikt. De totale investeringswaarde van het huidige DBFM-programma bedraagt 1,5 miljard euro, goed voor een totale oppervlakte van circa 707.000 vierkante meter aan nieuwe of grondig gerenoveerde schoolinfrastructuur.

De bouw- en opleveringspiek van de DBFM-operatie lag in 2016. In 2017 werd nog eens 128.290 m² schoolbouwoppervlakte opgeleverd. In 2018 werd nog 31.957 m² schoolbouwoppervlakte opgeleverd.

Dat bracht het totaal eind 2018 op volgende kerncijfers:

- 158 volledig opgeleverde projecten (= 96% van initiële portefeuille van 165 projecten). Op 9 november 2018 werd met het Regina Pacis Instituut in Laken de 158ste School van Morgen opgeleverd. En dit 4,5 jaar na de oplevering van de allereerste School van Morgen in Londerzeel.
- 585.306 m² opgeleverde schoolbouwoppervlakte (inclusief 1e fases van een schoolbouwproject)

Deze enorme hoeveelheid schoolinfrastructuur is momenteel in de 30-jarige onderhoudsfase. Dit resulteert onder andere in:

- 887 lokale overlegvergaderingen over het onderhoud in 2017;
- 111 conditiemetingen die in 2017 werden uitgevoerd;
- Meer dan 15.000 ruimtes die zijn aangemaakt in de digitale onderhoudstool;

Meer dan 6.500 keuringen en attesten die zijn ingebracht en digitaal verder opgevolgd worden.

Ook de voortgang in de overige - nog niet opgeleverde - projecten was groot in 2017:

- Van de initiële portefeuille (165 projecten) stond eind 2017 de teller van de aan een aannemer toegewezen projecten op 163 (= 99% van initiële portefeuille van 165 projecten). Begin 2018 werden de twee overige projecten eveneens succesvol toegewezen zodat het initiële bouwprogramma van 'Scholen van Morgen' ofwel nog in volle uitvoering is ofwel al volledig gerealiseerd is.
- Voor de 17 extra projecten werden in 2017 alle minicompetities voor architectenteams georganiseerd. Voor 16 projecten werd voor eind 2017 ook effectief een architectenbureau aangesteld en de Voorstudie opgestart.

Alle 165 initiële projecten zijn dus toegewezen aan een aannemer en alle 182 projecten hebben een architect.

Op 19 april 2018 werd de eerste steen gelegd voor de nieuwe campus in de Antwerpse Cadixwijk. Deze campus met een investeringsbudget van meer dan 50 miljoen euro en een oppervlakte van maar liefst 24.000 m² is een van de grootste projecten van het programma. Wanneer de nieuwbouw en renovatie afgerond is, zullen hier dagelijks 1175 leerlingen en cursisten in creatieve en technische richtingen schoollopen. De afgewerkte gebouwen worden gefaseerd in gebruik genomen, maar het volledige project zal afgerond zijn in de zomer van 2021.

Eind november 2018 was de status van de 182 projecten binnen het DBFM-programma 'Scholen van Morgen' als volgt:

- 158 volledige scholen opgeleverd;
- 7 scholen in de bouwfase;
- 16 scholen in de vergunnings- of aanbestedingsfase;
- 1 school in de ontwerpfase

Als we meer in detail kijken naar de opgeleverde projecten, meer bepaald op niveau van de provincie van de onderwijsinstelling, dan krijgen we onderstaand beeld :

Tabel 6 : verdeling opgeleverde projecten per provincie

Provincie	Aantal	investeringskost (incl. BTW)	subsidie per jaar op BBV
Antwerpen	42	327 690 551,82 €	21 318 309,68 €
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2	28 460 889,14 €	2 180 672,20 €
Limburg	18	234 755 044,73 €	15 199 245,24 €
Oost-Vlaanderen	37	225 820 719,51 €	15 158 461,80 €
Vlaams-Brabant	25	195 553 387,02 €	13 162 491,88 €
West-Vlaanderen	34	221 114 365,46 €	14 674 395,92 €
Eindtotaal	158	1 233 394 957,68 €	81 693 576,72 €

Kijken we naar het onderwijsniveau, dan krijgen we volgend beeld :

Tabel 7 : verdeling opgeleverde projecten per onderwijsniveau

Onderwijsniveau	Aantal	Investeringskost (incl. BTW)	Subsidie per jaar op BBV
Basis- en secundair onderwijs	26	337 745 300,77 €	22 725 537,36 €
Basisonderwijs	67	313 923 165,27 €	21 950 335,80 €
Secundair onderwijs	65	581 726 491,64 €	37 017 703,56 €
Eindtotaal	158	1 233 394 957,68 €	81 693 576,72 €

Kenmerkend voor de DBFM-projecten is dat het hier gaat om grote en nieuwe schoolgebouwen. De helft van de DBFM-projecten heeft een gebouwoppervlakte groter dan 2.500 m². Eén op de vijf DBFM-projecten heeft een gebouwoppervlakte van minstens 5.000 m². De gemiddelde gebouwoppervlakte van een DBFM-project bedraagt 3.885 m². Dit in vergelijking met de gemiddelde gebouwoppervlakte van een nieuwbouw- en renovatieproject uit de reguliere financiering bij AGION van 1.551 m².

Het DBFM - programma omvat voor 94% nieuwbouw, tegenover 6% renovatie van bestaande gebouwen. In reguliere scholenbouw is gemiddeld 34% nieuwbouw en 66% renovatie.

Een top 10 van de DBFM-scholen⁶ naar gebouwoppervlakte wordt weergegeven in onderstaande tabel.

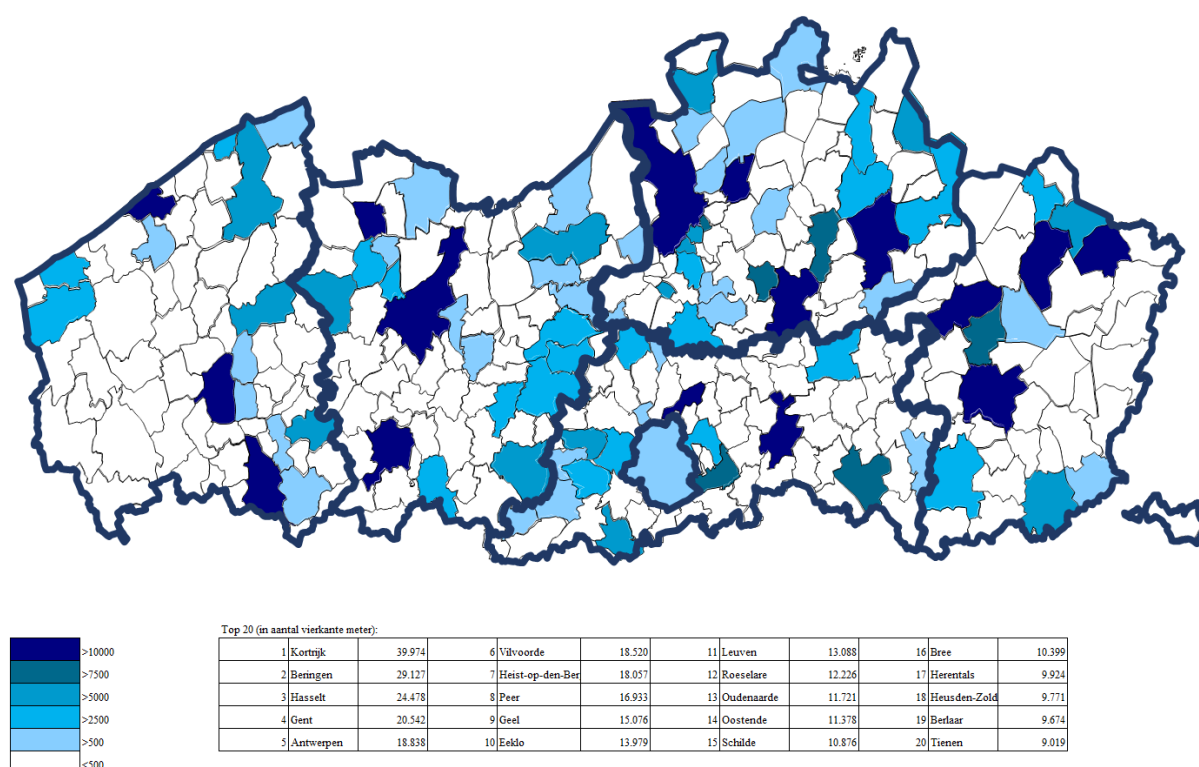
⁶ Inclusief de inbreiding van het DBFM-programma Scholen van Morgen.

Tabel 6: top 10 van de DBFM-scholen naar gebouwoppervlakte

1	Campus Beringen	27.437 m ²
2	CADIX Antwerpen	24.073 m ²
3	Katholieke Centrumscholen Sint-Truiden	18.000 m ²
4	VTI Brugge	17.500 m ²
5	Scholencampus Peer	16.933 m ²
6	Heilig Hartcollege Heist-op-den-Berg	15.948 m ²
7	Campus Hast te Hasselt	14.000 m ²
8	BS Unesco en KA Koekelberg	11.486 m ²
9	Guldensporencollege Kaai te Kortrijk	11.007 m ²
10	College ten Doorn te Eeklo	10.739 m ²

Zoals reeds aangegeven zal AGION in de eerste helft van 2019 een eerste uitgebreid officieel evaluatieverslag opmaken van het DBFM-programma 'Scholen van Morgen'. Daarbij is het de bedoeling om de context toe te lichten van het moment dat het programma werd vormgegeven, de aanduiding van de private partner, het opstarten van het programma en de concrete realisaties tot het moment van deze eerste evaluatie. Verschillende omgevingsfactoren, aandachts- en leerpunten worden vanuit een kwantitatieve en kwalitatieve benadering onder de loep genomen. Deze evaluatie zal wel nog geen finaal eindoordeel kunnen inhouden omdat het noodzakelijk is om ook de dertigjarige onderhoudsfase voldoende in de analyse te betrekken. Maar in 2018, na voltooiing van het grootste deel van het ontwerp- en bouwprogramma, reeds een eerste keer uitgebreid stilstaan bij de realisatie dit omvangrijke DBFM-programma voor scholenbouw is zeker beleidsrelevant.

Figuur 7: DBFM Scholen van Morgen in gerealiseerde m²

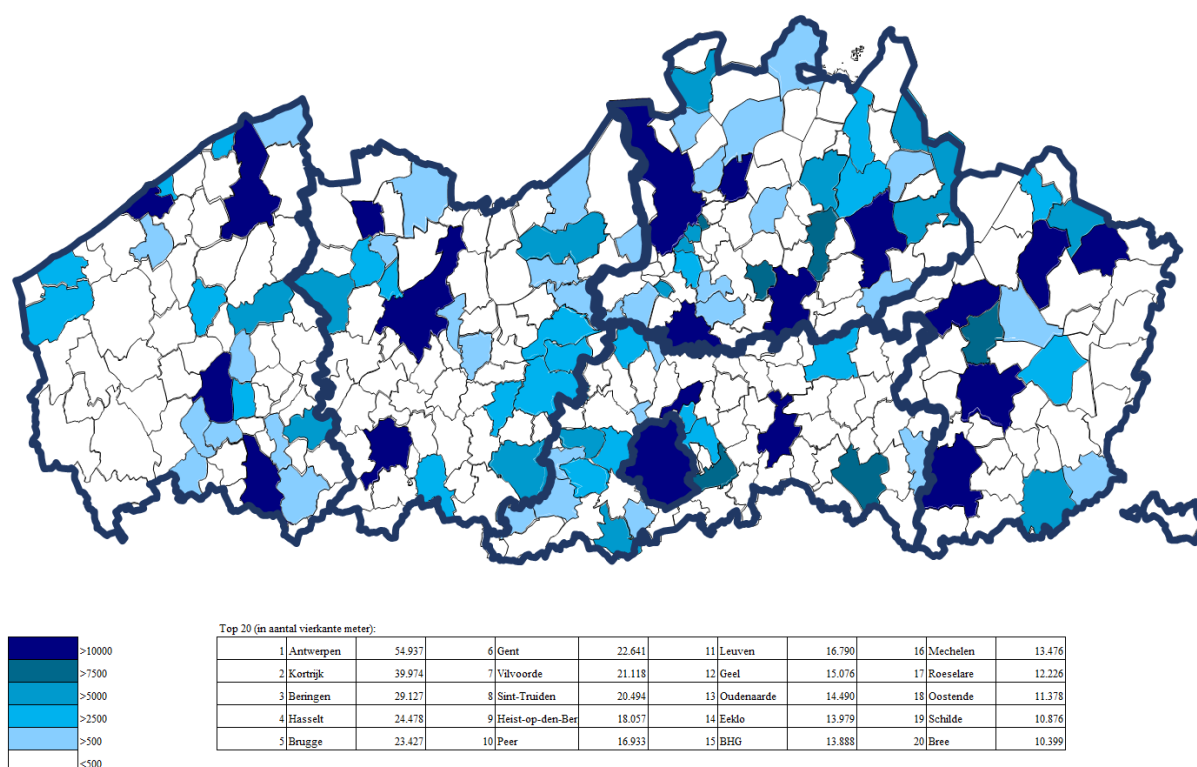

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de 182 projecten van Scholen van Morgen verspreid zijn over heel Vlaanderen en Brussel.

De eerste vijf koplopers zijn: 1. Antwerpen (10 projecten), 2. Gent (8 projecten), 3. Kortrijk (8 projecten), 4. Vilvoorde (7 projecten), 5. Hasselt (5 projecten) en Roeselare (5 projecten).

Wanneer men de DBFM-projecten uitdrukt in aantal vierkante meters komt men enigszins tot een ander beeld. De top 5 ziet er dan als volgt uit: 1. Antwerpen (55.293 m²), 2. Kortrijk (39.974 m²), 3. Beringen (29.127 m²), 4. Hasselt (24.478 m²) en 5. Brugge (23.450 m²). Om de investeringsomvang te beoordelen is het aantal vierkante meters gebouwooppervlakte een betere graadmeter. Zo heeft de gemeente Beringen bv. twee DBFM-projecten, maar slaat één project (Campus Beringen) op 5 scholen. Het aantal vierkante meters voor de gemeenten wordt weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 8. DBFM Scholen van Morgen in totale gebouwoppervlakte

De 182 DBFM projecten zijn verspreid over 102 Vlaamse gemeenten. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden twee projecten gerealiseerd. Deze projecten vertegenwoordigen een oppervlakte van 13.888 m².

3.2 Projectspectifieke DBFM-operaties opzetten (nieuwe projectspectifieke DBFM)

Wat alternatieve financiering betreft, heeft AGION in opdracht van de Vlaamse Onderwijsminister verdere concrete stappen gezet zodat de huidige inhaalbeweging in scholenbouw ook in de toekomst op het terrein veilig kan gesteld worden.

Zo kan specifiek verwezen worden naar het *decreet betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspectifieke DBFM-overeenkomsten*, dat het Vlaams Parlement op 25 november 2016 heeft goedgekeurd.

Zoals ondertussen bekend is dit projectspectifieke DBFM-programma om nieuwe schoolinfrastructuur te realiseren niet zomaar een kopie van het eerste DBFM-programma 'Scholen van Morgen'. Er werden andere belangrijke klemtonen gelegd. De goede punten werden behouden. De bekende DBFM-methodiek blijft voor de Vlaamse Regering een zeer interessante piste om meer investeringen in schoolinfrastructuur op relatief korte termijn mogelijk te maken mits de ESR-neutraliteit kan gerespecteerd worden. Het is ook een manier om ervoor te zorgen dat het goede onderhoud van de nieuwe scholen voldoende gewaarborgd wordt gedurende minstens 30 jaar (de duur van de DBFM-overeenkomst). Het DBFM-contract heeft immers een 'verplicht' onderhoud van de nieuwe gebouwen als gevolg. Goed onderhoud van de nieuw gebouwde infrastructuur bleek in het verleden vaak een belangrijk probleem.

Er werd een projectbureau opgericht met vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid, de onderwijsnetten en een aantal deskundigen.

Op 5 maart 2017 werd een algemene oproep gelanceerd naar kandidaat-projecten voor het nieuwe DBFM-programma. De deadline voor de schoolbesturen om hun aanvragen in te dienen bij AGION was eind mei 2017.

Hierna geven we een overzicht van het reeds afgelegde traject inzake de nieuwe DBFM-initiatieven vanaf de zomer 2017:

- De oproep voor de nieuwe projectspecifieke DBFM kan een succes genoemd worden. AGION heeft 52 aanvraagdossiers ontvangen, gebundeld over 21 clusters, goed voor circa 300.000 m² aan gebouwoppervlakte en een totale geraamde investeringskost van meer dan 600 miljoen euro. Er waren 9 kandidaat-clusters met telkens één projectdossier en 12 kandidaat-clusters met meerdere projectdossiers. Vanuit alle Vlaamse provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden er kandidaat-dossiers ingediend.
- De ontvangen aanvragen werden beoordeeld aan de hand van de selectiecriteria opgenomen in artikel 10 van het decreet van 25 november 2016.
- Na voorafgaand advies van AGION en het GO! overeenkomstig artikel 11 van het decreet van 25 november 2016, besliste de Vlaamse Regering op 29 september 2017 over de selectie en rangschikking van de scholenbouwprojecten voor het nieuwe DBFM-programma. Binnen de voorziene investeringsruimte werden finaal 42 projecten geselecteerd verspreid over 13 clusters bestaande uit één tot 8 individuele schoolbouwprojecten.

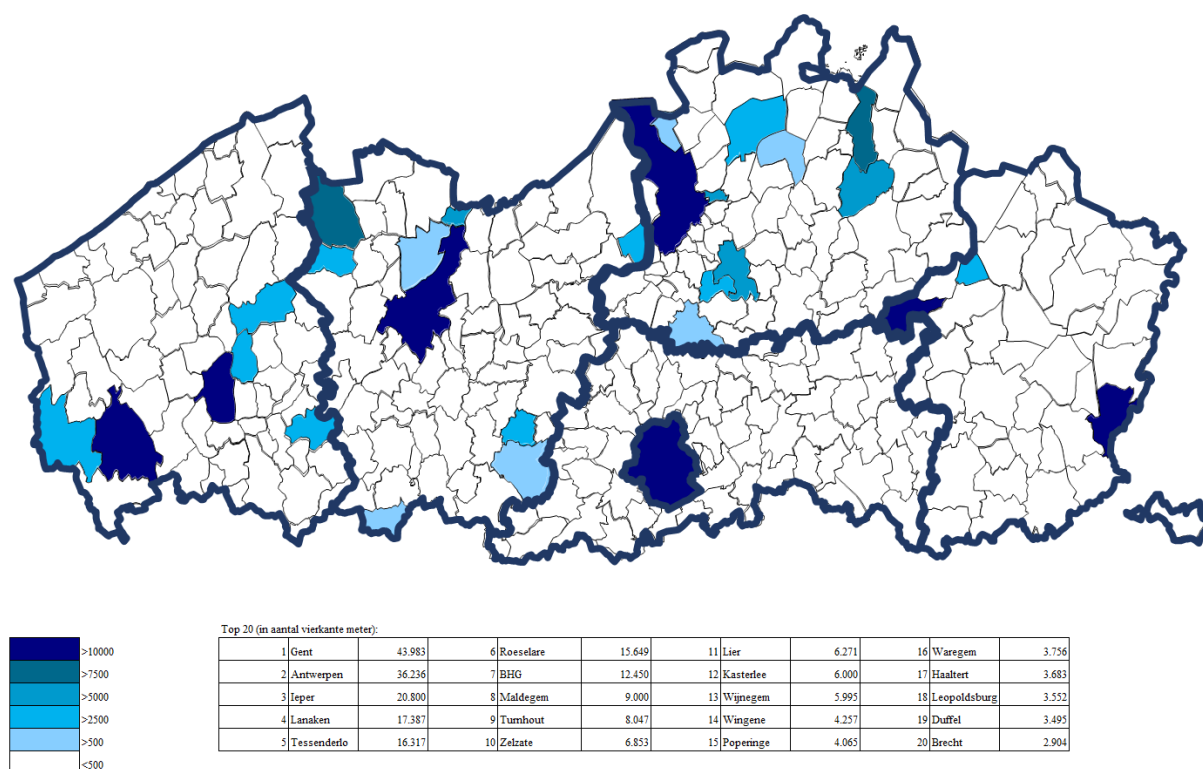
Tabel 7 : Clusters nieuwe DBFM-programma

Cluster	Som Bruto-oppervlakte-gebouw m ²
Cluster Antwerpen-Brecht	21 556
Cluster Broeders van Liefde	35 342
Cluster Gent-Ninove	10 818
Cluster KOB 1	28 018
Cluster SMI-ARKO Roeselare - Ardooie	18 291
Cluster Wingene-Poperinge-Maldegem	17 322
GO! Cluster 1	21 386
GO! Cluster 2	28 183
Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius Gent	10 080
Ignatius scholen Brussel	12 450
Katholiek Onderwijs Gent Agglomeratie	15 102
Scholengemeenschap Lanaken	12 760
Sint-Maartensscholen Ieper	20 800
Totaal	252 108

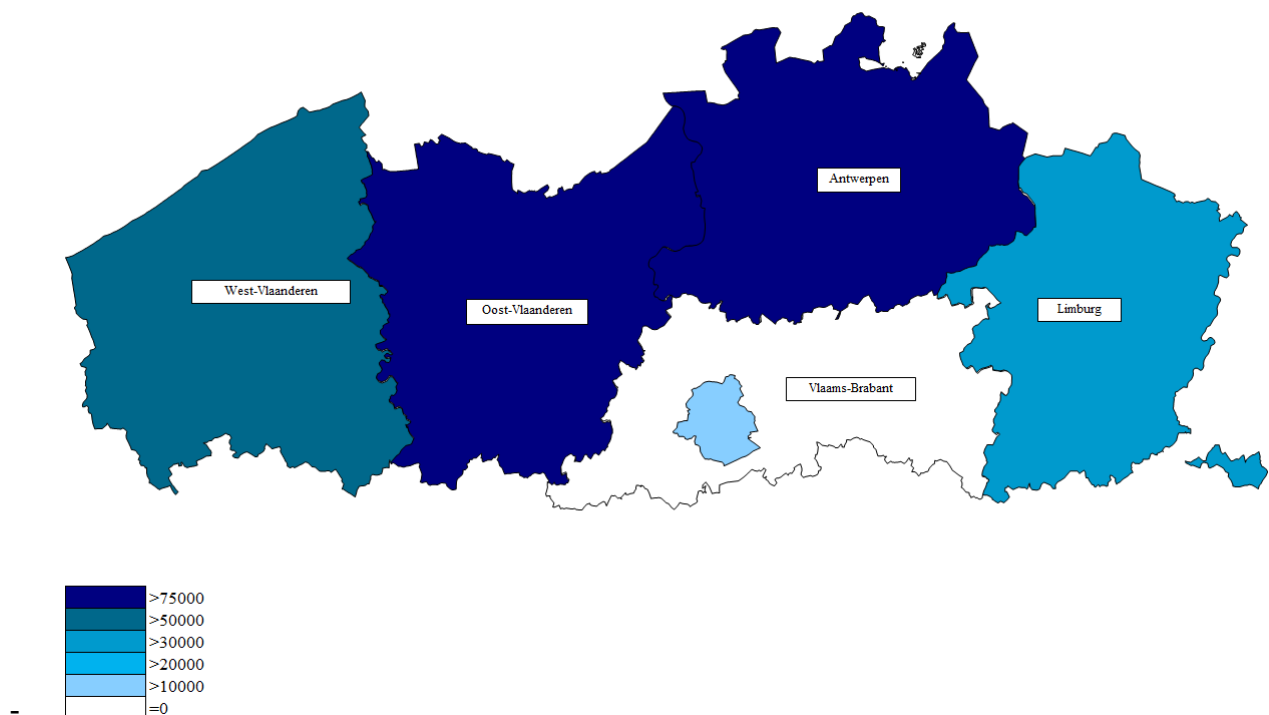
- Na de selectie van de DBFM-projecten bereidden AGION en het projectbureau de aanbestedingsfase van de projecten binnen het nieuw DBFM-programma voor. Zij maakten daarvoor de nodige type-opdrachtdocumenten op. Per projectcluster (dit is een samenwerking tussen verschillende inrichtende machten met verschillende scholenbouwprojecten), per projectbundel (één inrichtende macht met meerdere scholenbouwprojecten) of per individueel DBFM-project zal de betrokken inrichtende macht(en) een afzonderlijke plaatsingsprocedure (met een selectie- en gunningsfase) voeren overeenkomstig de wetgeving overheidsopdrachten. Er wordt daarbij geopteerd voor de mededingingsprocedure met onderhandeling. Via deze procedure zal een private partner aangeduid worden die als opdrachtnemer de DBFM-overeenkomst zal uitvoeren. Per project sluit de geselecteerde private partner een overeenkomst af met de inrichtende macht van het betrokken DBFM-bouwproject.
 - In het najaar van 2017 publiceerde AGION verschillende type-opdrachtdocumenten (o.a. de clusterovereenkomst en de selectieleidraad) op zijn website en werden verschillende informatiesessies gegeven voor de geselecteerde DBFM-clusters / DBFM-projecten. De generieke Outputspecificaties werden in de zomer van 2018 gefinaliseerd en bezorgd aan de schoolbesturen. Op 12 september 2018 organiseerde AGION in samenwerking met de technisch adviseur een infosessie hierover voor de schoolbesturen. De overige modellen van opdrachtdocumenten (o.a. de DBFM-overeenkomst en de gunningsleidraad) werden eind 2018 gefinaliseerd door AGION en het projectbureau. Er zal eveneens een uitgewerkt draaiboek voor de plaatsingsprocedure ter beschikking worden gesteld.
 - Eind november 2018 zijn er reeds 4 clusterovereenkomsten en één mandaat ondertekend waarbij aan AGION het mandaat word gegeven om als aankoopcentrale op te treden tijdens de selectiefase van de DBFM-cluster. Met uitzondering van het GO! hebben alle inrichtende machten uit het gesubsidieerd onderwijs (inclusief de stad Antwerpen en de stad Gent) aangegeven hiervoor een beroep te zullen doen op AGION.
 - Op 21 juni 2018 lanceerde AGION als aankoopcentrale de selectieprocedure van de eerste cluster, namelijk de projectcluster Maldegem-Poperinge-Wingene van het vrij onderwijs. Er werden tegen 20 september 11 aanvragen tot deelneming ingediend. Eind november nam AGION de beslissing tot selectie van de 5 kandidaten voor deze cluster. Begin 2019 worden de geselecteerde kandidaten op basis van een bestek uitgenodigd om deel te nemen aan de tweede fase, namelijk de gunningsfase van deze cluster.
- Op 30 november 2018 lanceerde GO! haar eerste cluster bestaande uit 7 GO!-projecten. De uiterste indieningsdatum voor de aanvragen tot deelneming voor deze cluster is 30 januari 2019.
- De geselecteerde scholenbouwprojecten werken ondertussen ook hun projectdefinities en outputspecificaties uit. Opzet is om in het voorjaar van 2019 de volgende DBFM-clusters in de markt te plaatsen door de opstart van de selectieprocedure (telkens apart per DBFM-cluster).

- De administratie van AGION volgt de status van de geselecteerde projecten nauwgezet op en overlegt regelmatig met schoolbesturen over de opmaak van de nodige opdrachtdocumenten, de procedure en de planning.
Dit zorgt voor een belangrijk bijkomend takenpakket bij AGION. De taken van AGION zijn in het nieuwe DBFM-programma immers omvangrijker dan het geval was/is bij het voormalige DBFM-programma 'Scholen Van Morgen'. De afgevaardigd-bouwheer als tussenschakel tussen de inrichtende machten en de private opdrachtnemers is weggefallen in het nieuwe projectspecifieke DBFM-programma. Dit houdt mede in dat de inrichtende machten (en hun koepels) een intensieve(re) begeleiding verwachten van AGION bij de opmaak van de clusterovereenkomsten, de selectieleidraden, de gunningsleidraden, de DBFM-overeenkomsten, de outputspecificaties, de programma's van eisen, edm. AGION is ingevolge het decreet van 25/11/2016 betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten belast met de opmaak van alle type-documenten en de goedkeuring van de finale opdrachtdocumenten. Hieraan kan toegevoegd worden dat AGION overeenkomstig hetzelfde decreet en dit per cluster, in principe instaat voor de selectieprocedure zelf (m.i.v. de opstelling van de lijst van geselecteerde kandidaten) en (vervolgens) de beoordeling van de offertes die de geselecteerde kandidaten hebben ingediend.
- De Vlaamse Regering heeft op 7 september 2018 het besluit van de Vlaamse Regering houdende de instelling van een gemeenschapswaarborg in het kader van het projectspecifieke DBFM-programma goedgekeurd.

Figuur 9 : nieuwe DBFM totale gebouwoppervlakte

Figuur 10 : nieuwe DBFM totale gebouwoppervlakte per provincie

3.3 Een reglementair kader voor huursubsidies uitwerken

Op zoek naar alternatieven om op een snellere en flexibele wijze extra schoolcapaciteit te kunnen creëren werd door AGION in 2016 een nieuw systeem van huursubsidies uitgewerkt. Een eerste oproep in 2017 leverde 35 ontvankelijke en goedgekeurde huursubsidieaanvragen op (cfr. eerste voortgangsrapportage).

In december 2017 lanceerde AGION een **tweede oproep** voor het indienen van **huursubsidieaanvragen**. Indienen was mogelijk tot 1 april 2018. Er werden in totaal 94 aanvragen ingediend. In juni en oktober 2018 werden, na rangschikking, finaal 77 aanvragen goedgekeurd. De volgende kerncijfers kunnen daarover worden meegedeeld:

- Totaal bedrag aan jaarlijkse huursubsidie op basis van de huurprijs: 8.300.928,78 euro
- Totaal jaarlijks huurbedrag: 13.745.798,80 euro
- Aantal bijkomende plaatsen: 3.721 plaatsen
- Aantal leerlingen/cursisten/personeel dat gebruik zou maken van de te huren infrastructuur: 23.321
- Gebouwenoppervlakte van de aanvragen: 141.696 m²
- Per provincie
 - o Antwerpen: 21 dossiers
 - o Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 3 dossiers
 - o Limburg: 13 dossiers
 - o Oost-Vlaanderen: 10 dossiers
 - o Vlaams Brabant: 7 dossiers
 - o West-Vlaanderen: 23 dossiers

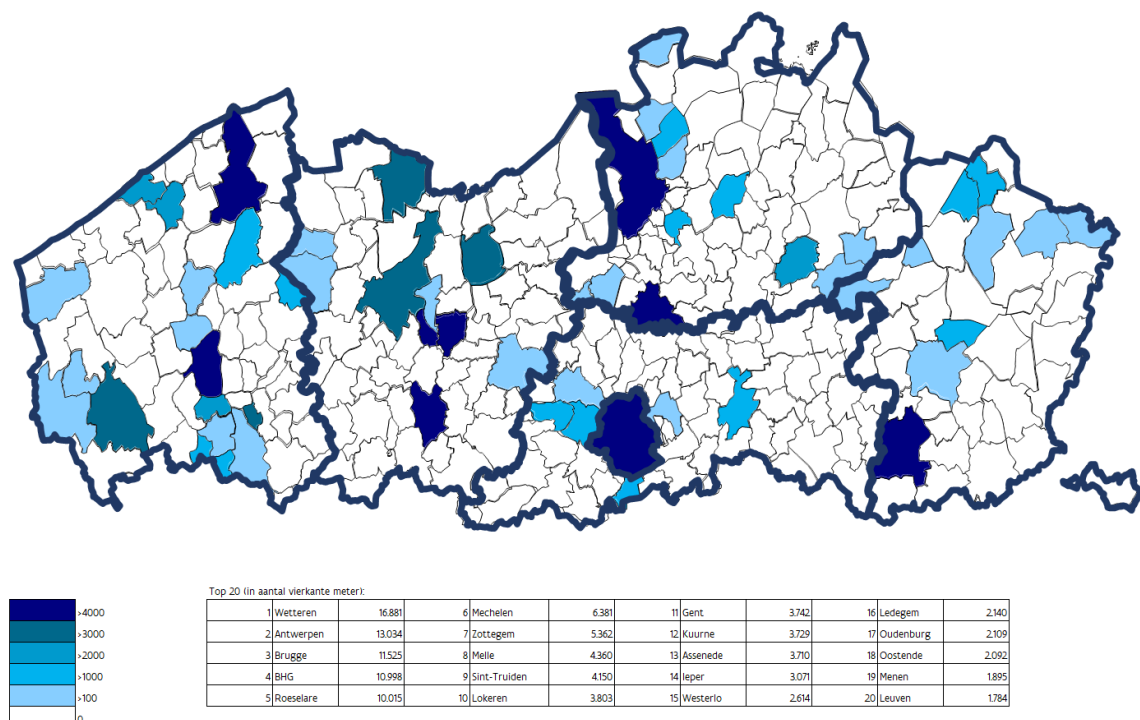
- Per onderwijsnet
 - o Vrij gesubsidieerd onderwijs: 75 dossiers
 - o Gemeentelijk gesubsidieerd onderwijs: 2 dossiers
- Voornaamste gebouwtypes
 - o Nieuwbouw schoolgebouw: 44 dossiers
 - o Modulaire units: 8 dossiers
 - o Nieuwbouw sporthal: 4 dossiers

Tabel 8: Lijst van de 10 grootste goedgekeurde huursubsidiedossiers 2018

Gemeente	School	Aantal m ² gebouwen
Wetteren	Mariagaard	13.543
Merksem	Lucernacollege	8.718
Sint-Jans-Molenbeek	Imelda-Instituut	8.491
Zottegem	OLV College	5.362
Melle	Sint-Franciscusinstituut	4.360
Mechelen	Berthoutinstituut	3.900
Lokeren	VLOT! - OLVC	3.803
Gent	IVV Sint-Vincentius	3.742
Kuurne	Vrij Kleuter- en Lager Onderwijs	3.729
Assenede	Het Ooievaarsnest	3.710

Op 8 november 2018 werd een **derde oproep** gelanceerd en kunnen scholen bij Agion een aanvraag indienen voor huursubsidies.

Figuur 11: Goedgekeurde huursubsidiedossiers in Vlaanderen (goedkeuringen oproep 2017)

4. Strategische doelstelling 4. - De focus leggen op schoolgebouwen van de toekomst

De vierde strategische doelstelling legt de klemtoon op schoolgebouwen van de toekomst. 'Multifunctionaliteit' is het basisuitgangspunt. Daarnaast worden de klimaatacties verder uitgerold met bijzondere aandacht voor het plaatsen van zonnepanelen op schoolgebouwen en het creëren van hernieuwbare energie. Tot slot is er ook aandacht voor het asbestafbouwplan, het onderzoek 'kostenefficiënt bouwen' en het pilootproject passiefscholen (tweede bilan). Hierna worden de belangrijkste uitgevoerde beleidsacties en projecten gedurende de kalenderjaren 2017 en 2018 opgesomd en toegelicht.

4.1. Wegwijzer over het slim delen van onderwijsinfrastructuur

In 2016 ontwikkelden de Verenigde Verenigingen in samenwerking met AGION en het departement Onderwijs en Vorming de wegwijzer 'slimgedeeld.be'. Er werden twee praktijkgerichte excursies georganiseerd en een studiedag waarop de wegwijzer en goede praktijkvoorbeelden werden gepresenteerd.

Voor 2017 werd er een vervolgtraject opgestart met de Verenigde Verenigingen. Hiervoor werd er een projectsubsidie van 12.000 euro toegekend voor:

- de actualisatie van de website 'slimgedeeld.be';
- de organisatie van twee excursies naar goede praktijken in Antwerpen in samenwerking met het Kenniscentrum Vlaamse Steden;
- een congres op 12 juni 2018 waar in de plenaire sessies een round-up werd gegeven van alle gerealiseerde en door Onderwijs ondersteunde projecten vanaf de start van deze legislatuur. Aansluitend waren er 4 praktijkgerichte workshops voor scholen en lokale besturen die werk willen maken van openstelling van schoolinfrastructuur.
- De publicatie van de wegwijzer 'slimgedeeld.be' door uitgeverij Politeia in boekvorm met bijkomende ondersteuning van Ethias (<http://www.politeia.be/nl-be/book/slim-gedeeld-wegwijzer-over-het-slim-delen-van-schoolinfrastructuur/15964.htm>).

Multifunctioneel gebruik van de DBFM-scholen 'Scholen van Morgen'

Na inventarisatie van het gemeenschapsgebruik voor alle 165 initiële DBFM-projecten kunnen nu al een aantal eerste conclusies getrokken worden :

- Op basis van de bezetting die voorzien was bij ondertekening van de iDBFM-contracten (**theoretische bezetting** dus) kunnen we concluderen dat er in 77% van de Scholen van Morgen minstens sporadisch gemeenschapsgebruik werd voorzien. In 36% van de Scholen van Morgen werd bovendien structureel gemeenschapsgebruik opgenomen in de voorziene bezettingsmatrix.
- Wanneer we naar **de bezetting in de praktijk** kijken, merken we dat er reeds in 18 projecten meer gemeenschapsgebruik gebeurt dan initieel voorzien. Dit brengt de reële cijfers op 81% sporadisch gemeenschapsgebruik en 45% structureel gemeenschapsgebruik. In de scholen van het officieel onderwijs is beduidend meer gemeenschapsgebruik: 89% sporadisch en 78% structureel. In de GO!-scholen tellen we 83% sporadisch en 30% structureel gemeenschapsgebruik. In het vrij gesubsidieerd onderwijs is er in 78% van de Scholen van Morgen sporadisch gemeenschapsgebruik en in 42% op structurele basis.

- Naast deze eenmalige inventarisatie door de afgevaardigde bouwheer van Scholen van Morgen kan er ook relevante informatie worden gehaald uit **de digitale onderhoudstool** van 'Scholen van Morgen'. Recent werd een nieuwe module opgezet die specifiek dient om aanvragen gemeenschapsgebruik op een efficiënte en overzichtelijke manier te kunnen behandelen. Elke inrichtende macht moet immers een nieuw gemeenschapsgebruik minstens één maand op voorhand melden of aanvragen bij Scholen van Morgen. Het **overzicht van alle geregistreerde meldingen en aanvragen** over gemeenschapsgebruik leert ons het volgende:
 - Er werden 175 nieuwe aanvragen of meldingen gemeenschapsgebruik officieel geregistreerd. Dit gaat vooral over sporadisch (75%) maar ook regelmatig over structureel gemeenschapsgebruik (25%).
 - Voor 159 van deze meldingen werd geoordeeld dat het gemeenschapsgebruik in kwestie voorzien is in de theoretisch voorziene bezetting, of dat de impact ervan geen aanleiding kan geven tot het aanrekenen van een meerprijs.
 - Voor de overige 16 meldingen werd geoordeeld dat het wel een substantiële wijziging betreft ten opzichte van de theoretisch voorziene bezetting:
 - Voor 10 van deze meldingen werd het bijkomend gemeenschapsgebruik goedgekeurd zonder dat dit aanleiding gaf tot een meerprijs.
 - Voor 6 van deze meldingen zijn er wel financiële implicaties omdat er een significante impact is op onderhoudslast van de onderhoudsaannemer zoals die bij aanbesteding voorzien was.

4.2. Opvolgen van concrete multifunctionele scholenbouwprojecten

De raad van bestuur van AGION heeft een lijst opgesteld met multifunctionele scholenbouwprojecten die AGION van dichtbij heeft opgevolgd. Informatie werd verzameld via een online vragenlijst, het raadplegen van documenten, een plaatsbezoek aan het desbetreffende schoolbouwproject en een gesprek ter plaatse. Concreet gaat het over 14 projecten van scholen uit de gesubsidieerde onderwijssector die zich in verschillende fases bevinden: van ontwerpfase, bouwfase tot en met de gebruiksfase. Met dit onderzoek wenst AGION concrete lessen te trekken bij de uitwerking en realisatie van multifunctionele scholenbouwprojecten. Zo zijn de belangrijkste aandachtspunten (tips & tricks, valkuilen, meerwaarden e.d.) opgelijst waarmee onderwijsverstrekkers moeten rekening houden bij het breed gebruik van onderwijsinfrastructuur. Daarnaast komen heel wat praktijkvoorbeelden van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aan bod. Het eindrapport zit in de eindfase. De resultaten zullen vervolgens publiek beschikbaar worden.

Ook aan het GO! werd er naar de concrete initiatieven inzake multifunctionaliteit gevraagd. Het GO! stelt bij elk schoolbouwproject naar multifunctionaliteit en openstelling van schoolinfrastructuur te streven. Dit wordt opgenomen bij de projectdefinitie en bekeken in de ontwerpfase van het nieuwe schoolgebouw. Zo tracht het GO! bijvoorbeeld de meest publieke ruimten zoals de polyvalente ruimte/turnzaal/eetzaal samen met de bijhorende nevenactiviteiten ruimtelijk afsluitbaar te maken van de specifieke schoolfuncties en hiervoor afzonderlijke energiemeters te voorzien. Ook bij de uitwerking van de integraalplannen vormen multifunctionaliteit en brede open school belangrijke thema's.

4.3. Technische uitrusting TSO en BSO

Eind 2017 is eenmalig 5 miljoen extra budget aan scholen toegekend voor de versterking van de technische-didactische uitrusting in technische en beroepsgerichte opleidingen in het leerplichtonderwijs. Opzet is om deze middelen doelgericht in te zetten om noden op het vlak van technisch-didactische uitrusting in te vullen. In de begroting van 2019 werden opnieuw bijkomende middelen voorzien voor technische uitrusting in het secundair onderwijs ten belope van 5 miljoen euro.

Het beleidsdomein Onderwijs probeert condities te scheppen om technische en beroepsscholen zo veel mogelijk toegang te verlenen tot state-of-the-art gebouwen en machines, in het bijzonder in de hogere graden met het oog op specialisatie en een vlotte intrede op de arbeidsmarkt. Door structurele samenwerking met andere opleidingsverstrekkers (VDAB, Syntra) te promoten, komen vaak dure machines toch binnen het bereik van de scholen in moderne 'bovenschoolse infrastructuur'.

Hoe er wordt samengewerkt en concreet met wie, dat behoort tot de autonomie van de lokale onderwijsverstrekkers. De samenwerking kan zowel de gebouwen als de technisch-didactische uitrusting (de 'machines' zelf) omvatten. Het beleidsdomein Onderwijs gaat uit van een zeer brede invulling van gedeeld gebruik en indien mogelijk ook van gezamenlijke bouwprojecten. Men doet dit met het oog op een zuinig ruimte- en middelengebruik en om lokale spelers zoveel mogelijk voor de beste oplossing te laten kiezen in elke specifieke situatie.

Vanuit het beleidsdomein Onderwijs zoekt men uit hoe er nu reeds infrastructuurdeling (gebouwen en machines) plaatsvindt tussen scholen, opleidingsverstrekkers Syntra en VDAB, bedrijven en RTC's, welke aanpakken op vlak van beheer en organisatie men daarbij gebruikt en welke aanpak als de meest efficiënte wordt beoordeeld.

4.4. Zonneplan en hernieuwbare energie

Het "Zonneplan voor schoolgebouwen" van AGION is sinds september 2017 operationeel. Met deze maatregel kunnen scholen een lening aangaan bij AGION waarvan de terugbetaling mogelijk is via de energiewinst die de scholen boeken. Door bovendien een raamovereenkomst aan te bieden (beschikbaar bij de distributienetbedrijven voor het officieel gesubsidieerd onderwijs en bij het Vlaams Energiebedrijf (VEB) voor het vrij gesubsidieerd onderwijs), wordt een prijsreductie beoogd en wordt vermeden dat de scholen zelf een tijdrovende aanbestedingsprocedure moeten uitschrijven voor de aankoop en plaatsing van zonnepanelen.

De administratie van AGION werkte een concreet plan uit. De modaliteiten van het zonnekrediet zijn de volgende: lening aan 1%, maximumbedrag van de lening is 135.000 euro (exclusief btw) en de lening heeft een looptijd van 15 jaar. Bij de opmaak van de leningsdossiers moet er onder meer aandacht gaan naar het gepaste aantal zonnepanelen in functie van het eigen elektriciteitsverbruik van de school, zodat er geen onrendabele investeringsprojecten worden opgezet. Daarvoor kunnen vooraf haalbaarheidsstudies uitgevoerd worden binnen een raamcontract.

Deze investeringen zijn niet alleen goed voor de energiefactuur van de scholen, maar zijn ook goed voor het milieu. Bij de begrotingsaanpassing 2018 werd voor AGION de omschrijving van de reglementaire bepaling ondertussen verbreed naar alle investeringen

in andere vormen van hernieuwbare energie. De raad van bestuur van AGION heeft dit gedefinieerd als: 1) zonnepanelen, 2) zonneboilers, 3) warmtepompen en 4) WKK-centrales.

Indien nog andere investeringen en vormen van hernieuwbare energie zich zouden aandienen, komen deze conform het decreet eveneens in aanmerking, maar zal dit in voorkomend geval worden voorgelegd aan de raad van bestuur van AGION. Aan de leningsmodaliteit van 1% vaste rente op 15 jaar werd niets gewijzigd, maar het maximumbedrag werd verhoogd tot 500.000 € per dossier (exclusief btw) om een combinatie van investeringen in hernieuwbare energie mogelijk te maken vanaf juli 2018.

Er werd in totaal een bedrag van 5 miljoen euro voorzien in zowel 2017 als in 2018 om zonnekredietleningen mogelijk te maken zowel in het gesubsidieerd onderwijs (3,876 miljoen euro per jaar bij AGION) als bij het gemeenschapsonderwijs GO! (1,124 miljoen euro per jaar).

Tot eind 2018 werden reeds 49 leningen voor zonnepanelen toegekend in het gesubsidieerd onderwijs. Daarvan zijn er 22 reeds geïnstalleerd en operationeel, vijf dossiers in Limburg, zes in West-Vlaanderen, twee in Oost-Vlaanderen en negen in Antwerpen voor het vrij gesubsidieerd onderwijs. Daarnaast zijn er elf dossiers in Antwerpen (waarvan één uit het officieel onderwijs), nog negen uit Limburg, nog zeven uit West-Vlaanderen, één uit Oost-Vlaanderen van het officieel onderwijs en één uit Vlaams-Brabant.

Enkele kerncijfers m.b.t. het gesubsidieerd onderwijs: er worden voor 12.392 m² zonnepanelen gelegd, die in totaal 1.619,51 kWpiek kunnen opwekken. In totaal werd door AGION al 1.585.428,40 euro ontleend aan scholen.

Hiermee worden de eerste stappen gezet in het behalen van de economische én ecologische winst van de scholen. Deze investeringsdossiers zorgen samen voor een gecumuleerde CO₂-Emissiereductie van 9,95 kiloton in 2025, 19,88 kiloton in 2033 en 40,97 kiloton in 2050.

Voor het GO! werden in 2017 zeven projecten ingediend via het webportaal van VEB voor een totaal geraamd bedrag van 450.000 euro excl. BTW. Voor deze projecten zijn de haalbaarheidsstudies goedgekeurd. De ontwerpfase is in opstart. Er wordt nog een bijkomende oproep en selectie van nieuwe projecten gepland om met de resterende budgetten gelijkaardige projecten te realiseren.

4.5. Extra investeringen mogelijk vanuit het Vlaams Klimaatfonds, voor energie-efficiëntie-ingrepen in schoolgebouwen

Wie spreekt over 'Schoolgebouwen van de toekomst' heeft het ongetwijfeld ook over duurzame en energie-efficiënte schoolgebouwen. Samen met de andere beleidsdomeinen zet ook het beleidsdomein Onderwijs volop in op de reductie van de uitstoot van broeikasgassen om de temperatuurstijgingen en bijhorende klimaatveranderingen te beperken.

Op de Vlaamse Klimaatop van 1 december 2016 werd een Vlaams Klimaat- en Energiepact afgesloten. Vanuit het beleidsdomein Onderwijs werden 11 concrete klimaatacties / klimaatmaatregelen naar voor geschoven. Want onderwijs is voor deze klimaatuitdagingen een onmisbare schakel en heeft tot taak om onze jongeren kennis, waarden, vaardigheden en attitudes bij te brengen. Zij zijn de beste toekomstige klimaatambassadeurs en zullen

ongetwijfeld een belangrijke rol spelen om de beoogde doelstellingen te behalen. In nauw overleg met het brede onderwijsveld wordt ingezet op de versnelde realisatie van schonere scholen, op de leerlingen en studenten als klimaatambassadeurs en straffe energieke leerkrachten die dit alles mogelijk maken.

Naar aanloop van de Klimaattop vonden er twee rondetafels 'Klimaat en Onderwijs' plaats. Dit resulteerde in concrete klimaatactiepunten. De 11 concrete acties die van 2016 tot en met 2019 uitgevoerd worden (het tijdspad waarin de klimaatmiddelen worden toegekend) zijn:

1. Oproep energiebesparende investeringen hogescholen en universiteiten.
2. Afregeling van verwarmingssystemen.
3. REG-investeringen leerplichtonderwijs.
4. Zonneplan voor schoolgebouwen.
5. Energiemanagement bij scholen.
6. Energieprestatiecontracten voor scholen.
7. Kostenbesparing door samen-aankoop energie.
8. Klimaattrajecten op schoolniveau en wedstrijd energieke school.
9. Klimaatkennis en -vaardigheden.
10. STEM-oproep.
11. Klimaatvraagstuk binnen Vlaamse hoger onderwijsinstellingen stimuleren.

Voor de direct energiebesparende infrastructurele investeringen in schoolgebouwen werd in 52 miljoen euro voorzien (vanuit het Vlaams Klimaatfonds): 32 miljoen euro voor het leerplichtonderwijs en 20 miljoen euro voor het hoger onderwijs. Ondertussen werd reeds 20 miljoen euro vastgelegd om de klimaatvriendelijke investeringsprojecten in hogeschool- en universiteitsgebouwen te realiseren, goed voor minstens 15.000 ton minder CO₂-uitstoot per jaar. In 2017 werd er 18 miljoen euro ingezet voor klimaatingrepen in het gebouwenpark van het leerplichtonderwijs (AGION en GO!). Voor 2018 gaat het om een bedrag van 10 miljoen euro. In 2019 gaan we op hetzelfde pad voort.

Naast het hierboven voorziene bedrag komt er voor 2019 nog eens 20,7 extra miljoen bij, met name 4 miljoen euro voor klimaatingrepen in gebouwen van het hoger onderwijs, 15,7 miljoen euro voor klimaatingrepen in gebouwen van het leerplichtonderwijs en 1 miljoen euro voor de aansluiting van scholen op een warmtenetwerk.

Voor educatieve en sensibiliserende maatregelen inzake klimaatbewustzijn is 2 miljoen euro voorzien.

Afregeling van verwarmingssystemen

In april 2017 werd er een campagne naar schoolbesturen gelanceerd om hun bestaande verwarmingssystemen grondig te laten nakijken en afstellen met het oog op een zo efficiënt en duurzaam mogelijk functioneren ervan. Wie aan deze klimaatactie deelnam, kon rekenen op een eenmalige financiële vergoeding. Het ging om een eenmalige subsidie van maximaal

500 euro per verwarmingsinstallatie tot 100 kilowatt en 1500 euro per verwarmingsinstallatie boven 100 kilowatt.

Hieronder een aantal kerncijfers van deze klimaatmaatregel :

Tabel 8: Aantal en uitbetaalde subsidie afregeling verwarmingssystemen per onderwijsnet

Net	Aantal	Subsidie
Gemeente	134	55 785,88 €
Vrij	989	518 873,25 €
GO!	185	107 656,48 €
Eindtotaal	1308	682 315,61 €

Tabel 9: Verdeling over grootte van de verwarmingsinstallatie

Grootte	Aantal
<100kW	512
>100kW	796
Eindtotaal	1308

Tabel 10: Verdeling over de provincies

Provincie	Aantal	Subsidie
Antwerpen	440	241 569,37 €
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	5	3 420,22 €
Limburg	135	71 122,74 €
Oost-Vlaanderen	170	88 882,41 €
Vlaams-Brabant	251	111 648,70 €
West-Vlaanderen	307	165 672,17 €
Eindtotaal	1308	682 315,61 €

Deze oproep werd eind 2017 afgesloten. In totaal werden 1308 aanvragen verwerkt en hebben AGION en GO! in totaal 682 000 euro aan subsidies uitbetaald om verwarmingsinstallaties in scholen beter af te stellen.

Energiebesparing bij scholen

De operationele doelstelling “energiebesparing bij scholen” houdt de opstart en uitvoering van pilootprojecten in, gericht op een volledige energierenovatie in scholen waarbij quick wins worden gebruikt voor de financiering van minder rendabele investeringen.

Voor deze doelstelling werd eind 2017 een overheidsopdracht uitgeschreven. Het bestek voorzag mogelijke gunning voor vijf percelen : West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaamse Brabant/Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Uiteindelijk zijn er zeven projecten gegund voor een totaalbedrag van 343.648 euro incl. btw. Voor elk perceel (= provincie) is er minstens één project weerhouden, wat een goede spreiding waarborgt over Vlaanderen.

De zeven projecten brengen de energie-efficiëntie in scholen scherper in beeld, wat aanleiding geeft tot beleidsleren: het is de bedoeling om de geteste methodieken achteraf

te evalueren en goede praktijken te verruimen naar alle scholen in Vlaanderen. De pilootprojecten zullen ook informatie geven over de randvoorwaarden om dergelijke projecten te laten slagen.

De projecten maken gebruik van coöperatief kapitaal, crowdfunding en/of private middelen die geïnvesteerd worden in quick wins (energetische screening, recommissioning, zonnepanelen, relighting, etc). Daarna worden de gerealiseerde besparingen gebruikt voor structurele investeringen, al dan niet in combinatie met bouwsubsidies. De voorstellen zetten ook sterk in op ontzorging. In heel wat scholen ontbreekt het immers aan kennis, tijd en middelen om ten volle in te zetten op energiebesparing. Ouders, leerkrachten en buurtbewoners krijgen in de meeste projecten de kans om via energiecoöperaties financieel te participeren in de energierenovatie van de eigen school.

Omdat het vormen van kinderen en jongeren de corebusiness van onderwijs is, is er binnen alle gegunde projecten een educatief luik voorzien. Leerlingen en ook leerkrachten participeren onder leiding van een externe educatieve partner (CORE, GoodPlanet, MOS) aan de geplande maatregelen, bijvoorbeeld door metingen en experimenten uit te voeren, resultaten te berekenen, door integratie in STEM-lessen, enz. Bij seminars en workshops rond energie en klimaat kunnen ook ouders betrokken worden.

Tabel 11 : Lijst van de goedgekeurde projecten

Perceel	Opdrachthouder	Gunningsbedrag in euro (incl. BTW)	Scholen met bevestiging waar het project/businessmodel zal worden uitgevoerd
West-Vlaanderen	Ingenium	49 980 euro	RHIZO Lyceum OLV Vlaanderen, Kortrijk RHIZO Zorgkrachtschool RHIZO Sport en lifestyle school, Kortrijk RHIZO Hotelschool, Kortrijk Secundaire freinetschool 't vier, Kortrijk RHIZO College, Zwevegem RHIZO College, Zwevegem (passiefschool)
	Basbouwen/Beauven t	47 190 euro	Sint-Andreascollege, Oostende Sint-Lodewijkscollege, Brugge Sint-Jozefhumaniora, Brugge

Oost-Vlaanderen	Factor 4	49 849 euro	(al verschillende scholen aangeschreven)
	Basbouwen/Beauven t	47 190 euro	Koninklijk Atheneum, Gent Sint-Maarten, Beveren VISO, Mariakerke IBSO De Horizon, Aalst
Antwerpen	factor 4	49 849 euro	Technicum Noord, Antwerpen
Limburg	Wattson	49 859 euro	Sint-Jozefinstituut, Bokrijk
Vlaams Brabant BHG	EFIKA	49 731 euro	Sint-Albertuscollege, Haasrode Paridaensinstituut, Leuven Sancta Maria, Leuven Heilig Hartinstituut, Heverlee Heilig Hartinstituut, Kessel- Lo VTI, Leuven Heilig Drievuldigheidscollege, Leuven Ter Bank, Leuven Groenveld Don Bosco, Heverlee Sint-Pieterscollege, Leuven Miniemeninstituut, leuven
<i>Totaal</i>		<i>343 648 euro</i>	

STEM-oproep

Er werd gekozen voor een oproep rond STEM met als prioritair thema “klimaat”. In 2017 werd een oproep STEM-klimaat gelanceerd ten bedrage van 375 000 euro, met middelen uit het Vlaamse Klimaatfonds. Ook deze projecten werden voor maximum 5.000 euro betoelaagd. In tegenstelling tot de vorige oproep stond deze oproep open voor alle scholen van het basis-, secundair en volwassenenonderwijs. Finaal werden één instelling voor volwassenenonderwijs, 17 basisscholen en 74 secundaire scholen geselecteerd. De projecten lopen nog tot 2019. Het voorziene budget van 375.000 euro werd volledig ingezet.

4.6. Optimaal inzetten op het delen van schoolsportinfrastructuur

Sport en Onderwijs lanceerden samen een projectoproep voor co-financiering van aanpassingswerken en exploitatiekosten bij het delen van schoolsportinfrastructuur. Hiervoor werd bij de eerste oproep een totaalbudget van 2,37 miljoen euro voorzien. Scholen uit alle onderwijsnetten konden een subsidie krijgen voor infrastructuurwerken (tot 200.000 euro) en exploitatiekosten (tot 30.000 euro) die het hen mogelijk moeten maken hun schoolsportinfrastructuur voor het eerst of ruimer dan voorheen naschools open te stellen.

Het kan gaan om werken die ervoor zorgen dat de sportaccommodatie ook buiten de schooluren vlot toegankelijk is (*bijv. aparte toegang, badgesysteem, gescheiden circuit nutsvoorzieningen, ...*), werken om de kwaliteit van de infrastructuur te verbeteren voor het sportieve gebruik (*bijv. nieuwe sportvloer, bergruimte voor sportmateriaal, ...*), werken aan het sanitair of personeelskosten om de infrastructuur effectief naschools vlot open te stellen.

De eerste projectoproep was een groot succes. 159 scholen dienden een dossier met subsidie-aanvraag in met als doel hun schoolsportinfrastructuur ruimer te delen. Een onafhankelijke commissie o.l.v. Sport Vlaanderen beoordeelde de ingezonden dossiers. Uiteindelijk kregen 53 scholen projectsubsidies toegekend in het kader van deze eerste oproep. Deze subsidies voor infrastructuur werden gedragen door Sport Vlaanderen (1,7 miljoen euro), het GO! (circa 830.000 euro) en AGION (circa 900.000 euro). De exploitatiesubsidies werden volledig door Sport Vlaanderen gedragen (600.000 euro).

Ook een tweede oproep in 2018 werd door de bevoegde beoordelingscommissie intussen afgrond. De commissie is tot consensus gekomen over de te subsidiëren openstellingsprojecten (infrastructuurwerken en exploitatie) ten belope van 11 miljoen euro. In totaal werden 167 dossiers bij Sport Vlaanderen ingediend, waarvan er 160 ontvankelijk werden verklaard. Rekening houdend met de beschikbare middelen kunnen de 87 best gerangschikte dossiers een subsidie genieten. In totaal worden voor 11 miljoen euro subsidies toegekend, waarvan iets meer dan 10 miljoen euro voor infrastructuurwerken. Daar tegenover staat een totale investeringskost van 15,2 miljoen euro. Concreet gaat het om investeringen die zorgen dat de accommodatie ook buiten de schooluren toegankelijk is (*bijv. deuren, badgesysteem...*), werken om de kwaliteit van de infrastructuur te verbeteren voor het sportieve gebruik (*bijv. nieuwe sportvloer, bergruimte voor sportmateriaal...*), werken aan het sanitair of personeelskosten om de infrastructuur open te stellen.

In oktober 2018 werd een nieuwe oproep gelanceerd voor het openstellen van schoolsportinfrastructuur. Nieuw aan deze subsidie-oproep is de focus op kleinere sportzalen tussen de 200 m² en 500 m². Bedoeling is om ruimte te creëren voor een laagdrempelig sportaanbod in en voor de buurt en zo de grotere, publieke sporthallen te ontlasten en meer te kunnen openstellen voor traditionele sporten. Om die reden komen ook nieuwe kosten in aanmerking voor de subsidie zoals groot sportmateriaal dat clubs nodig hebben voor naschoolse sport (*bv. spiegels, vechtsportmatten, trampolines...*). Daarnaast ligt er ook meer focus op participatie van kinderen/mensen van kansengroepen uit de buurt bij de eventuele toekenning van subsidies. In welke mate wordt de buurt van de school geconfronteerd met aspecten van kansarmoede en op welke wijze wordt de

participatie van mensen uit kansengroepen tot het buitenschoolse sportaanbod bevorderd. Scholen kunnen een dossier indienen bij Sport Vlaanderen tot 21 februari 2019.

4.7. Avontuurlijk maken van speelplaatsen

In samenwerking met de beleidsdomeinen Sport en Jeugd wordt 1 miljoen euro vrijgemaakt om schoolspeelplaatsen kwaliteitsvoller en bewegingsvriendelijker te maken. Hierbij wordt ook ingezet op het gebruik van de speelplaatsen ná de schooluren.

De scholen kunnen aanvragen indienen voor maximaal 15 000 euro en de middelen kunnen aangewend worden om speelplaatsen avontuurlijker, kind- en bewegingsvriendelijker te maken en meer open of gedeeld te maken. Het kan gaan over bijvoorbeeld grondwerken, groenaanleg, sport- en spelelementen, een sleutel- of badgesysteem, speel/sportmateriaal, en dergelijke. In mei 2019 beslist de Vlaamse Regering welke projecten een projectsubsidie zullen ontvangen.

4.8. Publicatie rapport proefproject passiefscholen

In 2007 werd het proefproject passiefscholen gelanceerd. Passiefscholen zijn heel energiezuinige schoolgebouwen. Met dit project wil de Vlaamse Overheid scholen sensibiliseren voor energiezuinig bouwen en uitzoeken in hoeverre passiefbouw een meerwaarde kan zijn voor het Vlaamse scholenbouwbeleid. Het proefproject rond de passiefscholen speelt sowieso een duidelijke rol in de overgang naar energiezuinig en duurzaam bouwen.

In 2018 werd een tweede evaluatierapport rond het proefproject passiefscholen opgesteld, op basis van nieuwe gegevens over de kostprijs, de gemiddelde terugverdientijd, de meerwaarde, het gebruik van duurzame materialen, het effect op de energie-uitgaven, enz.

Deze tweede tussentijdse resultaten van de ondertussen opgeleverde passiefscholen zijn opnieuw positief. Ze kunnen richtinggevend zijn voor het verdere beleid inzake energiezuinigheid en duurzaamheid in scholenbouw. Vijf van de gecertificeerde passiefscholen passen hernieuwbare energie toe en de bouw ervan hoeft niet noodzakelijk veel duurder te zijn dan de bouw van andere scholen. Ook met de bijkomende gegevens blijkt het zomercomfort een grote, maar niet onoverkomelijke uitdaging te zijn.

Het piloot- of proefproject duurt tot twee jaar na het afsluiten van de laatste werf. Ten vroegste in 2020 zullen bijgevolg alle noodzakelijke data beschikbaar zijn waarna een volledige evaluatie van het project mogelijk is. Zonder te willen vooruitlopen op de resultaten van het evaluatierapport 'Passiefscholen', kunnen reeds volgende vaststellingen worden meegegeven.

We merken op dat de lessen die we uit dit pilootproject kunnen leren niet alleen van toepassing zijn op passiefscholen, maar ook op elke school die vandaag gaat (ver)bouwen. De energieprestatieregelgeving is de voorbije jaren immers stapsgewijs verstrengd. Sinds 1 januari 2016 moeten daardoor alle nieuwe schoolgebouwen in Vlaanderen E55 halen. De Europese richtlijn 'energieprestatie van gebouwen' bepaalt dat vanaf 2021 alle nieuwe gebouwen Bijna Energieneutraal (BEN) moeten zijn. Zowel Vlaanderen als Brussel hebben

een pad uitgestippeld om dit te realiseren. Voor Vlaanderen werd het BEN niveau voor de gebouwdelen met bestemming “onderwijs” vastgesteld op E55.

Er kan hierbij nog opgemerkt worden dat voor het pilootproject van passiefscholen de norm destijds in 2007 op E55 gelegd werd (t.o.v. een toenmalig algemeen geldende E-peil van E100). Voor de momenteel gecertificeerde projecten bedraagt het gemiddelde E-peil E45. Er zijn vier projecten die een E-peil van hoogstens E40 hebben (met name Bilzen = E38, Etterbeek = E38, Groot-Bijgaarden = E27 en Wuustwezel = E35).

4.9. Asbestverwijdering in scholen

Om een goed zicht te krijgen op de asbestproblematiek en de asbestaanwezigheid in de Vlaamse scholen werd in opdracht van OVAM een inventaris opgemaakt bij 300 scholen (verspreid over alle onderwijsnetten) die zich vrijwillig hebben opgegeven. Dat gebeurde zeer grondig door een extern expertisebureau. Zo werden bijvoorbeeld niet alleen de gebouwdelen in kaart gebracht waar asbestblootstelling mogelijk is, maar evengoed de moeilijk bereikbare plekken, zoals de technische ruimtes, die bijna niet voor het publiek toegankelijk zijn, hebben deel uitgemaakt van deze asbestinventarisatiestudie.

Een aantal van deze driehonderd scholen hebben van de OVAM het advies gekregen om dringend actie te ondernemen of om een of meerdere risicobeheersingsmaatregelen te nemen. Het blijft de verantwoordelijkheid van de school om ofwel zelf in eigen beheer met een geattesteerd aannemer de noodzakelijke werken en risicobeheersmaatregelen uit te laten voeren, ofwel daartoe een raamovereenkomst af te sluiten met de OVAM. Ook de preventieadviseur van de school draagt in dezen een belangrijke verantwoordelijkheid.

In voornoemd kader (de asbestinventarisatiestudie) werden er tussen de beleidsdomeinen onderwijs en leefmilieu al twee asbestovereenkomsten afgesloten. Eén overeenkomst betreft de samenwerking tussen OVAM en het GO! voor wat de verwijdering van asbest in de scholen van het gemeenschapsonderwijs betreft. De andere overeenkomst betreft de samenwerking tussen OVAM en AGION voor wat de asbestproblematiek in de scholen in het gesubsidieerd onderwijs betreft. Beide overeenkomsten bevatten een gelijkaardig plan van aanpak in eerste instantie voor de 300 scholen.

Elke overeenkomst geeft een overzicht van de verschillende ondersteuningsmogelijkheden en bijhorende financiële vergoeding bij de verwijdering van het asbest. Zo vindt er een inschatting plaats van de risicoschalen met betrekking tot de asbestaanwezigheid (nl. urgent/korte/middellange/lange termijn). Men maakt ook een onderscheid tussen niet-hechtgebonden asbest en hechtgebonden asbestmaterialen, tussen verwarmingsinstallaties en andere infrastructuur zoals asbesthoudende dak- en gevelbekleding en afvoerkanalen. Elke overeenkomst geeft een overzicht van de oplossingsmogelijkheden zoals het nemen van (eenvoudige) maatregelen om risico's te beheersen (de risicobeheersmaatregelen) of de nood aan directe ontmanteling (verwijdering, afvoer en verwerking).

In opvolging van het initiële pilootproject (met de 300 vrijwillig opgegeven scholen) werd tussen AGION, het GO! en de OVAM, in nauw overleg met alle onderwijskoepels, een nieuwe (tweede) protocolovereenkomst (vervolgprotocol) betreffende de asbestverwijdering in scholen afgesloten net vóór de zomervakantie 2018.

Er wordt onder andere extra ingezet op sensibilisering -en informatie over asbest in de realiteit van een schoolse omgeving. Daarnaast wordt er ook in een opleiding voorzien voor eenvoudige handelingen om asbest zelf te verwijderen zoals bijvoorbeeld demontage van asbestcementleien of asbestcementgolfplaten zonder het materiaal te breken. In de twee overeenkomsten wordt ook een overzicht gegeven van de verschillende ondersteuningsmogelijkheden en bijhorende financiële vergoeding bij de verwijdering van de asbest. Zo zal de OVAM de scholen financieel ondersteunen wanneer er een meer verfijnde asbestinventaris wordt opgesteld in functie van de geplande renovatie-, verbouw of sloopwerkzaamheden. Bij onvoorziene situaties, een asbestincident (bijv. bij bouwwerkzaamheden of een brand in een school) kan de school een beroep doen op een snelle interventie van een asbestdeskundige via het raamcontract van de OVAM. Ook bij

het nemen van de nodige risicobeheersmaatregelen als bij versnelde asbestverwijdering om urgente korte termijn situaties op te lossen, komt de OVAM financieel tussenbeide.

4.10. Handleiding en onderzoek innovatieve leeromgevingen

In 2018 werd een onderzoek uitgevoerd naar hoe, ter ondersteuning van het ontwerp en de inrichting van innovatieve materiële leeromgevingen, vorm kan worden gegeven aan een gedifferentieerde, ICT-ondersteunde leeromgeving die meerdere leerstijlen toelaat ('blended learning') en hoe deze in de praktijk wordt ingezet.

Deze opdracht werd aan de VUB in samenwerking met het architectenbureau plus-research toevertrouwd. Het onderzoek heeft een sterke participatieve inslag. Er zijn verschillende goede praktijken in Vlaanderen onderzocht om daaruit lessen te trekken voor de herinrichting van vooral bestaande schoolgebouwen. Er komt een onderzoeksverslag met een analyse van het bestaande onderzoek, richtlijnen over innoverende leeromgevingen, theoretische uitgangspunten rond leren en ruimte, en een analyse van goede praktijkvoorbeelden in binnen- en buitenland. In de onderbouwde voorstellen wordt rekening gehouden met verschillende contexten en gebouwtypologieën waarin een krachtige leeromgeving wordt gerealiseerd. Daarnaast zal op basis van het geleverde onderzoek een praktische operationele handleiding/vademecum voor architecten en bouwheren worden opgemaakt. Belangrijk hierbij is om de verwevenheid tussen (visie op) leren en de materiële omgeving centraal te zetten.

4.11. Kostenefficiënt Scholen Bouwen

In opdracht van AGION voerde ICS adviseurs een studie uit naar kostenefficiënt scholen bouwen. Dit resulteerde in het handboek Kostenefficiënt Scholen Bouwen. Het handboek wil opdrachtgevers/bestuurders/bouwheren een houvast bieden bij de opstart van een bouwproject.

De focus ligt op kostenefficiënt bouwen, met als doel onnodige uitgaven te voorkomen en de financiële middelen ten goede te laten komen aan de kwaliteit van leeromgevingen.

Het handboek beschrijft vooral de principes en de begrippen. Daarnaast bevat het ook een reeks praktische tips. Het handboek is kosteloos terug te vinden op de website van AGION.

5. Strategische doelstelling 5. - Langetermijnplanning en een beheersmatige aanpak bevorderen

De vijfde en laatste strategische doelstelling van het Masterplan Scholenbouw legt de klemtoon op het bevorderen van de langetermijnplanning en de beheersmatige aanpak in het scholenbouwbeleid. Concreet gaat het om:

- het stimuleren van een langetermijnvisie over het beheer van het schoolgebouwenpatrimonium door onderwijsverstrekkers;
- het bevorderen van structureel overleg tussen schoolbesturen, scholengemeenschappen en lokale besturen, met het oog op lokale expertiseopbouw en expertisedeling;
- het inzetten op advies en begeleiding vanuit AGION en het Departement Onderwijs en Vorming.

Ten aanzien van de laatste strategische doelstelling kunnen tot op heden de volgende initiatieven vermeld worden:

5.1. Haalbaarheidsstudie om voor specifieke (schoolbouw)projecten sociale economie of technische scholen in te schakelen

Rekening houdend met zowel de verschillende opportuniteiten als mogelijke drempels op vlak van bijv. arbeidsrecht, budget, overheidsopdrachten en onderwijsregelgeving, hebben we laten onderzoeken hoe relevante studierichtingen in het technisch en beroepsgeoriënteerd onderwijs kleine renovatie- en onderhoudswerken kunnen doorvoeren aan schoolgebouwen.

Er is eenzelfde haalbaarheidsoefening gemaakt met betrekking tot projecten in de sociale economie waarvan werd nagegaan of deze kunnen zorgen voor een dienstverlening aan scholen op vlak van de uitvoering van kleine renovatie- en onderhoudswerken van schoolgebouwen en het (sleutel)beheer van buitenschools opengestelde lokalen in scholen.

Uit de haalbaarheidsstudie zijn meerdere bruikbare scenario's gekomen. Het gaat om concrete praktische informatie waarmee scholen en sociale economiebedrijven aan de slag kunnen gaan.

De haalbaarheidsstudie werd in twee luiken uitgevoerd. Het eerste luik beslaat de haalbaarheid naar de inschakeling van TSO/BSO/DBSO en werd in opdracht van het Departement Onderwijs en Vorming uitgevoerd door het studiebureau PwC (Price waterhouse Coopers). Het tweede luik beslaat de haalbaarheid inschakeling sociale economie. Het onderzoek naar de inschakeling van sociale economie gebeurde door Mentor vzw en Curia Advocaten in samenwerking met het Departement Werk en Sociale Economie.

Binnen het Departement Onderwijs wordt bekeken hoe de resultaten van de beide haalbaarheidsstudies het best kunnen aangewend worden met het oog op de verdere beleidsbepaling. Uitgangspunt is dat de scholen de nodige instrumenten en goede praktijken aangereikt krijgen om werk te maken van werkplekleren en sociale economie in de scholenbouw. Een aantal van deze instrumenten zijn nieuw te ontwikkelen of vragen om aanpassing, maar het zal er ook op aankomen om scholen de bestaande initiatieven uit Werk en Sociale Economie beter te leren kennen. Hiervoor wensen we een samenwerking

op te zetten met het beleidsdomein WSE. Op het lokaal niveau kunnen de regisseurs sociale economie wellicht hun bemiddelende rol spelen.

5.2. Schoolgebouwen in beeld

Voor het zomerreces van 2016 werd de vernieuwde website van AGION gelanceerd waarbij in de rubriek 'Mooie voorbeelden' ruime mate aandacht wordt gegeven aan goede praktijkvoorbeelden die als inspiratie kunnen dienen voor toekomstige bouwheren.

In 2018 publiceerde AGION het fotoboek 'Schoolgebouwen in beeld'.

Dit fotoboek zet tientallen projecten in de kijker en toont de brede waaier aan Vlaamse en Brusselse schoolgebouwen die de voorbije vijf jaar (2013 – 2017) gerealiseerd werd.

Het gaat om schoolgebouwen uit het vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs en het GO!, Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, zowel in het basisonderwijs als in het secundair onderwijs. Sommige gefinancierd via de reguliere middelen andere via het DBFM-programma 'Scholen van Morgen'.

Aan de hand van zes thema's brengt dit fotoboek de verschillende projecten in beeld die stuk voor stuk een bepaalde uitdaging vertegenwoordigen voor eigentijdse schoolgebouwen. Naast multifunctionaliteit en medegebruik moet een school vandaag duurzaam zijn en efficiënt omgaan met energie, water, grondstoffen en ruimte. Klas- en vaklokalen en specifieke binnen- en buitenruimtes moeten ook stroken met de pedagogische visie van de school en de behoeften van de gebruikers. De gekende capaciteitsproblematiek maakt het extra aangewezen om de stedelijke beschikbare ruimte intensief en optimaal te benutten. Schoolbesturen maken dan ook steeds meer gebruik van herbestemming en/of herlocatie van hun onderwijspatrimonium. Sanitaire voorzieningen vormen een ander belangrijk aandachtspunt in scholen. Niet enkel de technische installatie zelf, maar ook het onderhoud en het toezicht erop dragen bij tot een gezonde leefomgeving voor leerlingen en werknemers op school. Het fotoboek is opgebouwd uit zes verschillende thema's; multifunctionaliteit, klas- en vaklokalen en specifieke binnen – en buitenruimtes, duurzaamheid, efficiënt gebruik van de ruimte, herbestemming en sanitair.

Elk hoofdstuk start met een inleidende tekst op het thema en enkele citaten van de scholen die opgenomen zijn onder het betrokken thema. Bij elk project is een technische fiche opgenomen met de adresgegevens van de school, het bouwjaar, de architect, de gebouwoppervlakte, het aantal leerlingen en een beschrijving van het uitgevoerde bouwprogramma.

5.3. Planning GO!

Eind 2016 werd de aanpak van het globaal infrastructuurbeleidsplan goedgekeurd door de Raad van het GO!. Met dit plan wil het GO! richting geven en duidelijkheid bieden over de aanpak, projecten, financiering, timing en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen, om zo binnen de context van schaarse mensen en middelen het GO! patrimonium zo goed als mogelijk te beheren. Met een globaal en geïntegreerd infrastructuurbeleidsplan tracht het GO! zoveel als mogelijk intern te optimaliseren om de staat van zijn schoolgebouwen en hun omgeving systematisch te verbeteren.

Het plan bestaat uit zes deelstappen die parallel uitgevoerd worden. Er werden ondertussen een aantal belangrijke stappen gezet. Zo werd de visietekst infrastructuur in 2017 goedgekeurd door de Raad van het GO!. Deze visietekst bepaalt 3 doelstellingen die het GO! wenst te bereiken:

- de schoolgebouwen van het GO! helpen het pedagogisch project GO! actief mee uitdragen en realiseren;
- het GO! waarborgt voor elke leerling, cursist en medewerker een basiskwaliteit in zijn schoolgebouwen;
- het GO! patrimonium is afgestemd op de behoeften van het GO!, het is dus niet te groot en niet te klein.

Het project monitoring werd het afgelopen jaar opgezet en volledig uitgerold. Met dit project werd de staat van 5 essentiële gebouwonderdelen, de samenstelling, het gebruik en de leeftijd van het patrimonium in kaart gebracht. Dit gebeurde door eigen personeel van de scholengroepen. De resultaten van dit project geven een zeer concreet beeld van de staat en samenstelling van het patrimonium waardoor de noden kwantificeerbaar worden.

Om de samenwerking en afstemming tussen de verschillende niveaus van het GO! te versterken en om alle niveaus verder te professionaliseren in patrimoniumbeheer, werd er in 2017 een externe studie 'Optimaal vastgoedbeheer voor het GO!' uitgevoerd. Deze studie toont de complexiteit en omvang van het GO! patrimonium aan en tegelijk bevestigt deze studie ook de grote nood aan structurele financiering voor infrastructuur. Maar ze geeft ook concrete elementen om mee aan de slag te gaan. Zo zal het GO! in de toekomst inzetten op strategisch portefeuillebeheer, lifecycle analyses, verder optimaliseren van ruimtegebruik, gemeenschappelijk aankoopbeleid, enz. De komende jaren zal dit verder uitgewerkt worden in samenspraak met de GO! scholengroepen.

Het facilitair management informatiesysteem (FMIS) wordt steeds verder uitgebouwd. Dit stelt het GO! in staat om steeds meer data-onderbouwd beleid en patrimoniumbeheer te doen. Alle data van het project monitoring (zie hierboven) werd in het FMIS gecapteerd.

Het project Integraalplannen werd in 2014 gestart. Een integraalplan is een beleidsinstrument voor een scholengroep om een strategie uit te schrijven voor het onderwijs van de toekomst. De scholengroep wordt in zijn globaliteit in kaart gebracht, waarna een aantal strategische projecten op een conceptueel niveau wordt uitgewerkt. Een dergelijk beleidsinstrument vraagt een multidisciplinaire en participatieve aanpak van alle betrokkenen. Tegen midden 2019 zal elke scholengroep over een integraalplan beschikken. In december 2018 zijn er negentien integraalplannen afgewerkt en zeven in ontwikkeling. Op basis van de integraalplannen en de gegevens verzameld uit o.a. het project monitoring zal het GO! begin 2019 een nieuwe planningsmethodiek opmaken.

Het GO! werkte het afgelopen jaar ook aan een PPS-kader voor gebiedsontwikkeling en een programmatorische aanpak van monumenten en tijdelijke units.

Het komende jaar werkt het GO! verder aan de verschillende deelstappen van het globaal infrastructuurbeleidsplan, concreet zal de visie doorvertaald worden naar een strategisch

vastgoedkader. Om beheersbeslissingen beter af te stemmen op lange termijn, zullen we een strategielabel per domein en per gebouw bepalen. Het energiebeleid zal verder uitgewerkt worden, rekening houdend met de doelstellingen voor 2050, het stapsgewijs energieneutraal maken van het patrimonium.

6. Conclusie

Deze tweede voortgangsrapportering toont heel concreet de manier hoe het ambitieuze masterplan scholenbouw praktisch vorm krijgt. Door het aanhouden van een strak tempo blijft het mogelijk om aan de enorme uitdagingen ten aanzien van scholenbouw in de praktijk een concreet doeltreffend antwoord te bieden.

Zo werd het hoge investeringsvolume onverkort aangehouden en werd de voorbije jaren het budget gevoelig verhoogd zowel voor de projectspecifieke DBFM's als voor de huursubsidies.

De hervormingen van de subsidieprocedures bij AGION en administratieve afhandeling die in het eerste voortgangsrapport gedetailleerd werden vermeld, werpen hun eerste vruchten af; het effect ervan zal zich verder sterk doorzetten in de volgende jaren. Door deze hervormingen komen consistentere meer relevante schoolbouwdossiers nu al sneller in aanmerking voor goedkeuring en zal het budget voor beperkte te kleine weinig rendabele investeringsprojecten verder afgebouwd kunnen worden.

Op het vlak van de onderwijscapaciteit werden er eind 2018 in totaal al meer dan 20 000 extra plaatsen gerealiseerd. De komende maanden en jaren blijven we verder inzetten op de effectieve realisatie van extra plaatsen op school, in het basisonderwijs maar vooral ook in het secundair onderwijs.

De zogenaamde inbreiding van het huidige DBFM-programma wordt aan hetzelfde strak tempo uitgevoerd als de oorspronkelijke 165 projecten. Daar bovenop staat er voor totaal 252 108 m² nieuwe projecten in de steigers via het projectspecifieke DBFM-programma, goed voor een extra investering van 550 miljoen euro.

De objectieve prioriteitscriteria doen geleidelijk hun intrede in de scholenbouw. Het gebruik van meerdere objectieve criteria bij de selectie van de projecten werd toegepast bij de nieuwe systemen van de huur dossiers en de project specifieke DBFM-dossiers.

Vandaag de dag kan men in Vlaanderen niet naast de concrete realisaties van de inhaalbeweging van Scholen van Morgen kijken. Momenteel werden 158 projecten volledig opgeleverd, goed voor een opgeleverde schoolbouwooppervlakte van maar liefst 581.419 m².

De tweede oproep huursubsidies in 2018 zorgde dan weer voor 77 goedgekeurde aanvragen, 3.721 extra plaatsen en een toename van de onderwijsinfrastructuur met 141.696 m². In november van 2018 werd een derde oproep gelanceerd en konden scholen bij AGION een aanvraag indienen voor huursubsidies tot 15 januari 2019. Die derde oproep wordt thans verwerkt.

De klimaatactiepunten werden het afgelopen jaar verder uitgebouwd. In 2017 werd 18 miljoen euro extra geïnvesteerd en voor 2018 is een bedrag van meer dan 10 miljoen euro voorzien. Voor 2019 werd het budget met nog eens 20,7 miljoen verhoogd.

Het asbestverwijderingsplan en het project delen van schoolsportinfrastructuur onderstrepen verder de ambities inzake scholenbouwbeleid in Vlaanderen. Tenslotte stond AGION aan de wieg van een voor de schoolbesturen zeer interessant systeem van zonnelingen waarvan het toepassingsgebied recentelijk werd uitgebreid.

De afgelopen jaren (2014-2018) is er bijgevolg door de Vlaamse overheid samen met de gemeenten en schoolbesturen zeer fors geïnvesteerd in scholenbouwprojecten in het gesubsidieerd onderwijs (gemeentelijk, stedelijk, provinciaal en vrij onderwijs) en het Gemeenschapsonderwijs (GO!). Met deze investeringen konden scholen grote schoolbouwprojecten realiseren of kleinere verbouwings- en renovatiewerken aan het bestaande verouderde schoolpatrimonium en de buitenomgeving uitvoeren. Op die manier werden heel veel schoolgebouwen vernieuwd, gemoderniseerd en onderhouden. Deze inhaalbeweging in scholenbouw is op het terrein overal in Vlaanderen en Brussel te merken.

Onderstaande kaart toont de totale investering incl. btw per gemeente tussen 2015 en 2018. Het bedrag per gemeente omvat:

- de reguliere subsidiëring en capaciteitsmiddelen van AGION vanaf januari 2015 tot en met juni 2018,
- de investeringsbedragen van het Gemeenschapsonderwijs (GO!) vanaf januari 2015 tot en met december 2017,
- de meest actuele investeringskost voor de DBFM-projecten (incl GO!) waarbij het individueel DBFM-contract werd ondertekend vanaf 2015 tot en met juni 2018,
- de geraamde investeringskost van de nieuwbouwprojecten waarvoor een huursubsidie werd goedgekeurd tot en met juni 2018 en
- de eigen inbreng van de schoolbesturen en gemeenten.

Voor de DBFM-projecten subsidieert AGION (incl. GO!) ongeveer 80% van de investeringskost via de 30-jarige beschikbaarheidsvergoedingen.

Overzicht investeringen in Vlaanderen en Brussel

